

DIVADELNÍ HRY PROVĚŘENÉ JEVIŠTĚM

Jsou tomu dva roky, co Amatérská scéna ztloustla. Přibyly do ní stránky přílohy s texty divadelních her. Po dva ročníky to byly texty určené činohernímu divadlu pro děti. Počínaje číslem 1/2002 budete v příloze AS nalézat texty určené pro činoherní divadlo pro dospělé. Půjde o výběr zajímavých a kvalitních her, které vznikly v tvůrčích dílnách amatérských divadelních souborů, či jejichž autoři jsou členy těchto souborů, namnoze jejich vůdčími osobnostmi. Většina z textů, které vám na těchto stránkách nabídneme, takzvaně prošla – byla prověřena jevištěm, a to úspěšně, a až na výjimky slavila úspěch na některé z klíčových přehlídek amatérského divadla v ČR, včetně Jiráskova Hronova.

Ke každému publikovanému textu bude přiložen dramaturgický pendant, který bude pomůckou pro potencionální inscenátory a poukáže na kvality i úskalí té které textové předlohy.

Kontakty na autory a původní inscenátory jsou k dispozici na IPOS-ARTAMA u dr. Milana Strotzera – tel.: 02/6121568-7, e-mail: artama.divadlo@volny.cz.

Prvním textem z připravované řady je hra Josefa Tejkla Kalvárie. Její vznik sahá do r. 1978. Autor vytěžoval archivní materiály a výsledek jeho práce byla studie, otištěná pod názvem Počátky tvorby Jiřího Františka Pacáka a její sociální kořeny (Umění 1981). Poté J. Tejkl převedl Pacákův příběh do dramatické podoby, jehož prvního jevištního uvedení se v Hradci Králové na přelomu 80. a 90. let ujal Jan Dvořák. Inscenováno bylo tehdy pouze 1. dějství. Hra byla v následujících letech pod názvem Kosou na kameni nominována na cenu Alfréda Radoka.

Josef Tejkl, narozený 1952, je široké divadelní veřejnosti znám jako principál Divadla Jesličky v Hradci Králové, jako autor, režisér a herec. Původním povoláním je učitel (český jazyk, výtvarná výchova), v současné době je zástupcem ředitele ZUŠ Na Střezině v Hradci Králové a pedagogem dramatické výchovy.

(MS)

DRAMATURGICKÝ PENDANT KE HŘE JOSEFA TEJKLA KALVÁRIE

Je tomu už dvacet let - možná o něco více – co jsem poprvé četl text Josefa Tejkla, který teď AS tiskne pod názvem Kalvárie. Rok svého setkání s tímto textem určuji podle toho, že jsem k tomu od autora dostal i studii Počátky tvorby Jiřího Františka Pacáka a její sociální kořeny, která vyšla v Umění roku 1981. Sám Tejkl jeho počátky datuje někdy k roku 1978, takže nebudeme příliš daleko od pravdy, budeme-li Kalvárii pokládat za text starý skoro čtvrt století. Když jsem si jej teď – na počátku roku 2002 – znovu přečetl, zjistil jsem ke svému potěšení, že neztratil nic na kvalitách, pro něž jsem si jej – a nejenom já – tenkrát cenil. Jistě, některé motivy a některá témata na své síle ztratily. Neboť na tom přelomu sedmdesátých a osmdesátých let jsme chápali a interpretovali zápas umělce o svobodu se silami, které se tomuto úsilí staví do cesty, jako jinotaj, alegorii značně aktuálního rázu. A tím jsme Tejklovi odpouštěli poměrnou rozsáhlost a rozvinutost motivů sociálních, jež textu svou někdy až dokumentární věrohodností – nezapomeňme, že ten příběh se narodil z perné badatelsko-výzkumné práce v archivech, kde Tejkl získával prameny o Placákově životě a díle – dodávají zbytečně rozsáhlé kronikářské rozlohy.

Ale tenkrát jako dnes se daleko výrazněji a razantněji prosazují jiné roviny tohoto textu, jež plynou z Tejklova literárně-divadelního nadání. Tejkl má schopnost nejenom posuzovat a citlivě vnímat literaturu jako literární druh, ale jeho představivost ji dokáže zasadit do jevištního a divadelního prostoru jako výsostnou složku inscenace, jež podněcuje a řídí její celkové vyznění. Prokázal často toto nadání tak říkajíc „dramaturgickou“ volbou i svými úpravami literatury pro divadelní provedení, v nichž

si pohrával s nejrůznějšími literárními druhy a žánry. Toto nadání je v Kalvárii na první pohled patrné z podoby jazyka, jež si vytvořil. Jistě, jeho jistý archaismus může být chápán jako další výraz věrohodnosti, o niž se historik Tejkl snaží jako dramatik. Ale myslím si, že roste z hlubinnějších a podstatnějších zdrojů. Tejkl napsal v sochaři a řezbáři Pacákovi postavu rebela, jenž se bouří proti sociálním poměrům, které mu přisoudily ponížené a podřízené postavení, a tak svázaly jeho život i tvorbu. Ale napsal i postavu bouřícího se umělce. A to umělce žijícího v době vrcholícího českého baroka.

F.X. Šalda napsal ve studii O literárním baroku cizím i domácím (1935), že barok je mu první věk moderní, věk, kdy se tvoří pod vysokým tlakem, věk velkého dramatického napětí a přepětí. Přesně tohle Tejkl ve svém textu postihl. V tom je jeho největší síla. Proto i ten jazyk tak stylizovaný, aby se vši silou pokoušel zachytit to velké emocionální napětí, ten tlak, to vzepětí, které pulsuje v krvi velké části dramatických postav Kalvárie. A především pak v Pacákově hledání sebe sama, místa ve světě i v umění, v jeho vzpouře nejen proti vrchnosti, ale – to je asi nejpřílehavější slovo pro to pnutí – i proti osudu, v němž nechýbí chvíle mileneckého a manželského štěstí, stejně jako činy, jimiž Pacák nezkontrolně, vášnivě, živelně toto štěstí sám ničí, neboť je mu těsné, nedostatečné. Tady se literárně-divadelní nadání Tejklovo vzpíná nejvýše, tady vytváří skutečnou dramatickou situaci, skutečný dramatický text. Překonává nebezpečí kronikářství, neboť jeho hlavní postava sama bere do ruky svůj život, sama si utváří nesnesitelnost svého bytí a sama svými činy tvoří děj dramatu.

Už před těmi dvaceti lety bylo jasné, že v tomto textu Tejklovo literárně-divadelní nadání přestoupilo hranice amatérismu. To se znovu potvrdilo i v polovině devadesátých let minulého století – tuším že okolo roku 1996 – kdy byla Kalvárie pod jménem Kosou na kameni nominována na cenu Alfréda Radoka. A platí to i v přítomnosti.

Jan Císař

KALVÁRIE

(Barokní řezba o třech dějstvích)

JOSEF TEJKL

Dějství 1.

Osoby:

Superior jezuitské rezidence v Luži 50 - 60

Páter Baugut, řádový řezbář 35 - 40

Jiří Pacák, řezbář 30 - 35

Michal, řezbářský tovaryš 20

Jindřich Chaur, varhaník 30 - 35

Marta Chaurová, sestra Jindřichova 20 - 25

Tetínek čili Oliva, hospodský 40 - 45

Obalil, sládek košumberský 50 - 60

Tobiáš Becker, biskup královéhradecký 60 - 65

Odehrává se v Luži v letech 1701 - 1705.

Scéna simultánní: Superiorův pokoj v rezidenci

Řezbářská dílna v sakristii

Hospoda v Luži

U střemošické poklony

Schodiště poutního chrámu

Obraz první

Superiorův pokoj v rezidenci

Superior, Páter Baugut, Pacák, Michal

(Superior sedí za masívním stolem nad Písmem s rukama sepjatýma. Zvonky nad vchodem se pojednou rozcinkají.)

Superior: *(Zdvíhá hlavu od Písma, do něhož byl zahleděn.)*
Vstupte.
(Vchází P. Baugut s lejstrama v ruce.)

P. Baugut: Milosti... *(Poklekne a políbí ruku Superiorovu.)* ...
spřežení z rezidence žirečské již dorazilo.

Superior: *(Přijímá zprávu nevzrušeně, čte v lejstru.)* Děkuje
Nejvyššímu.

P. Baugut: S povozem dorazili též oba poddanští řezbáři.

Superior: Chvalme Pána dvojnásobně. Snad jste je již v re-
fektáři usadil?

P. Baugut: Chtěl bych Vaši Milost ...

Superior: Tak kde vězí?

P. Baugut: Chtěl bych zavčas uvědomit Vaši Milost o jisté ...

Superior: Paličatosti a vzpurnosti!? Svěhlavosti a hrdosti!??
(Přechází pokojem.) Jen vzpomeňte, Baugute, pří-
chodu svého na Chlumek! Vzdor Vámi zmítal, ru-
kypolíbení Vás ponižovalo - a to jste byl v
Kutenbergu vysvěcen!
(Zmírní ve sladký tón.)
Jak potom hlavy sprosté mají zčistajasna chápat, že
vyslanci jsme Spasitelovými? Bloudí-li páteři,
bloudí i poddaní. A je naším posláním ukázat, kudy
kříž nést. Nechť vstoupí, ovce pobloudilé.
(Usedá za stůl, sepne ruce a hledí opět do Písma.)

P. Baugut: Milosti ...
*(Superior zvolna zvedá oči. Vcházejí řezbáři. Oba
se zastaví uprostřed pokoje. Superior s otcovským
úsměvem nabízí levici k políbení, řezbáři se nehý-
bají. P. Baugut instruktivně líbá ruku Superiorovu.)*
Jeho Milost čeká!
*(Superiorova levice ční v očekávání do prostoru, po
chvilí však významně opět spojí s pravicí.)*

Superior: Milý Baugute! Tři léta již tomu, co Spasitel skrze
Tovaryšstvo pověřil Vás výzdobou chrámu
Nanebevstoupení Rodičky boží. Očekáváme jmé-
nem Jeho a tedy i naším, že se tak co nejdříve s po-
mocí boží stane.
Lipové dřevo vyzrálo dostatečně, uzrál i čas. Tito
dva poddaní - *(Hledá v listě jméno.)* - mistr Pacák i
tovaryš jeho ctít Boha budou v dělnosti a posluš-
nosti. Ne-li v dobrém, tedy ve zlém.
(Oba řezbáři bez vyzvání odcházejí.)

P. Baugut: *(Hřmí za nimi.)* Bludaři! Andělé Posledního soudu
vmetou vás

Superior: Pamatujte, Baugute, že důstojnost kněžská ctností
nejvyšší. Řezbáři nechť zatím do maštale se na-
kvartýrují. S jesení hlavy vroucí ochladnou. Teď -
po žních - snadno beranem být.
*(Baugut líbá Superiorovu ruku a odchází. Superior
sklopne Písmo.)*

Obráz druhý

Řezbářská dílna v sakristii
Pacák, Michal, P. Baugut

*(Oba řezbáři pracují na oltářním rámu, Michal na
hrubších částech, Pacák na detailech.)*

Michal: Babí léto za horama a syrovost se i do maštale vkrá-
dá. Koňům je v maštali hej!

Pacák: Pelech v rezidenci ti schází?

Michal: Rukypolíbení jediný ...

Pacák: Chceš-li, sám můžeš líbat. Já černý znám. Políbíš, a
nutit budou tě, abys jim do řitě foukal. Raděj s koň-
ma líhat budu než jezuitský pařáty volizovat!

Michal: Zima bývá krutá.

Pacák: Pokora krutější. Člověk se zaživa rozkládat počne a
mrcha jeho - nepohřbená - povětrí votravuje.

Michal: V zimě nečpí, na kost je ledovatá.

Pacák: A s jarem čpí dvojnásobně!
*(Oba se odmlčí a usilovně buší do dlát, Pacák po
chvilí.)*
Pohled!
(Přistoupí k rozpracované soše.)
Dílo jezuitského řezbáře. Věrná podoba svatého
Ignáce obojetníka! Ještě Bagutova ruka nestačila
porodit - a přece už hnije. Nežije, toporný ve svém
rubáši. Nemysli, že jsou slepí. Jezuita zná naše dílo
žirečské. Brzy začne jinou zpívat!

Michal: Řádovej řezbář je nejlepší řezbář, i kdyby mrchy
plodil. V Žirči žádnéj nebyl.

Pacák: Známe jezuitu vod nás z Rokytníka, když na ně sed-
lák udeřil. Kříže se vodřikali pro uhájení života da-
remného!

Michal: A potom? Lípy byly košatější o havrany a sedláky!
*(Pacák v prchlivosti vybíjí svůj hněv na Bagutově
plastice sv. Ignáce, již palicí uráží hlavu. Po chvilí z
hlavní lodi zazní varhany.)*

Pacák: Kdo nenaslouchá, hřeší.
*(Otvírá dveře, sakristie se zaplní velebnými tóny.
Oba s pohnutím naslouchají. Tu se ozvou z hlavní
lodi kroky. Michal hledá hlavu sv. Ignáce. Nálézá ji
a provizorně nasazuje na tělo sochy. Do dílny vchá-
zí P. Baugut, oba pomocníci zaujatě pracují.)*

P. Baugut: *(Přehlíží vykonané dílo.)* Kdo Pána miluje, pro slá-
vu jeho vynaloží větší úsilí. *(Odkládá plášť a při-
pravuje se k práci.)* Koňové si už stýskali, že samo-
ta je tíží. Snad taškařící nějakou jim kratochvíli při-
pravíte. *(P. Baugut osamí. Pracuje na rouchu sv.
Ignáce, řezbářská práce je pro něj svátkem a obřa-
dem. Pojednou sv. Ignáci upadne hlava.)*
Milostiplná! Pod křídla nevinnost Tvé se utíkám,
ďáblem zrazený v lůně chrámu Tvého! Milostiplná!
(Dozní varhany.)

Obráz třetí

Řezbářská dílna v sakristii
Pacák, Michal, Jindřich, Marta

*(Oba řezbářští pomocníci pracují na oltářním rámu
jiného tvaru. Z hlavní lodi pojednou zaduní varha-
ny. Varhany hrají o poznání radikálnější skladbu
než v obraze druhém. Pacák pojednou prudce vstá-
vá, bere do rukou dva kusy dřeva, vyjde do chrámo-
vé lodi a počne dřevy bít o sebe. Údery se nepří-
jemně rozléhají do zvuků varhan. Po chvilí varhany
utichnou, Pacák se rychle vrací.)*

Michal: Pomátl jste se?

*(Pacák usedá vyzývavě naproti dveřím, se dřevy v
rukou. Lodi se rozléhají rychlé kroky a po chvilí
vstupuje do sakristie varhaník Jindřich Chaur.)*

Jindřich: Antikrist si ke svým rejdům obvykle vybere takové
lidi ...

Pacák: *(Praští dřevy o sebe, vpadne.)*.... kteří se vyznačují
chatrnou myslí, ano i dětinskostí jsou nápadní ...

Jindřich: ... a mdlým duchem a hloupými činy ...

Pacák: ... konají vlastně moudré, protože své hlouposti jsou
si vědomi. *(Vstane, pustí dřeva.)* Bylo mi líto slyšet
píšťaly a neznat toho, kdo duši rozjásal.

Jindřich: Co kdybych jezuitou byl?

Pacák: Slepce řezbářem být nemůže - a pak ...

Jindřich: A pak?

Pacák: Mnichům varhany jen chroptí.

Jindřich: Kroť svoji zatvrzelost. Pejřku běž zasít, pšenici se
zaplevelí.

Pacák: Jsí přece - jeden z nich?

Jindřich: Tak jako ty. V chomoutu hlava má, a srdce už jen řídce křídýlkem zatřepotá.
Pacák: Mávalo křídly snad?
Jindřich: I chomout osiřel! Ve Vídni zastání jsem hledal, vejhost jsem nedostal. Chtěl jsem do manželství bez chomoutu. Marně.
Pacák: I přestalo srdce křídly mávat a pokorně se nazpět připlazilo, a aby hnízdit mohlo, chomout si samo nasadilo ...
Jindřich: I já chtěl svatému Ignáci hlavu urazit. Poznal jsem však, že je mnohohlavý a že ne jemu, ale svým bližním hlavy urážím, máchaje v bezpečí slepičím křídlem. Muziku, kterou jsi slyšel a již se tak obdivuješ, zkomponýroval mladý mnich.
(*Deklamuje.*)
Leckteré kutny příliš jsou tenký,
psi často černí, leč bílé náprsenky.
Pacák: A kdyby štěnat mohli vrhati,
Tovaryšstvo se počne bělati.
Jindřich: Člověk, jehož srdce Bůh láskou obdařil, nemůže zůstat hrdým. A děti na svět přijdou-li ...
(*Lodí se blíží drobné dívčí kroky.*)
Pacák: Úpění slabochů mnoho má tváří.
Mládenec rebelant, stařec však v refektáři!
(*Vchází Marta, Pacák i Michal zjevně zaskočení jejím půvabem.*)
Marta: (*Špitne.*) Pozdrav Bůh. Jindřichu, Justina chce již utéci, nepůjdeš-li. A uteče-li, já sama nebudu měchy šlapat.
Jindřich: (*Postřehl zájem, bere Martu kolem ramen.*)
Klid, sestro má. Zde pan řezbář už laskavě přestal tlouci dřevy a ...
... řečí vázanou potěšil duši mou.
(*Jindřich a Marta odcházejí.*)
Pacák: (*Za Jindřichem.*) Bílým náprsenkám chci naslouchat.
(*Kroky se vzdalují.*)
Michal: (*S něžnou vyzývavostí.*) Naše dílo vázne ...
(*Bere nářadí, nasadí dláto. V tom opět zaburácejí varhany.*)

Obraz čtvrtý

Řezbářská dílna v sakristii

Pacák, Michal, Marta, Superior, P. Baugut

(*Pacák s Michalem usilovně pracují na témže rámu jako před časem. Z lodí se ozvou varhany.*)

Pacák: Páterům leští paty, varhaník pomatená!
Michal: Leští, ale jeho muzicírování obcerstvuje duši.
Pacák: V chatrný rebelii rozházel, čeho nabyl - proto musí obcerstvovat. Pány jezuity.
Michal: A koho naše dílo obcerství? Pro jezuity pracujem jako on. S tou výjimkou, že Jindřich miluje.
Pacák: Miluje ... Je mu dovoleno milovat! Každý dítě z lásky počatý je řemenem na postroji.
Michal: Našinec volně ve světě neobstojí.
Pacák: Znam takový! Úhor jezuitských příkazů orali drahně let, ale vejhost získali a jsou měšťany v Mejtě.
Michal: Orejme tedy úhor - v naději společný.
(*Lodí se rozlehnou dívčí kroky. Po chvíli vejde Marta.*)
Marta: Bratr Jindřich nechá vám pěkně vinšovat a prosí jich, aby za pět dnů na pouť třešňovou k nám přišli a hosty našimi byli ...
(*Marta v rozpacích odchází, krůčky se rychle vzdalují lodí.*)
Michal: Pátery prosit budu ve jméně štěstěny svý, aby mě pustili na pouť... I ruce jim zulíbám, bude-li toho

třeba pro lásku Justininu!
Pacák: (*S ulehčením.*) Justina? To žábě, co s Martou měchy šlape, když Jindřich preluduje?
(*Varhany ztichnou, lodí se blíží mužské kroky. Oba řezbáři se pouštějí do práce s předstíranou horlivostí. Vchází Superior a P. Baugut, letmo obhlíží její práci.*)
Superior: (*Věcně k Baugutovi.*) V rezidenci komoru vyhradte. Oběma.
P. Baugut: I té palici beraní?
Superior: Komu lutryjánstvo šmakuje, toho kvartýr v maštali nenapraví. Má snad jak zimu minulou marodovat a skrze kejchavku přenechat všecku práci mládenci soudnějším?
P. Baugut: Vaše Milost je moudrá, současně i laskavá.
Superior: Soudím však, že třeba rozlišit.
P. Baugut: Což na třešňovou pouť pokorného mládence pustit? Mezi lidi obecný? Ať si užije volnosti!
Superior: Ovoce sladkého nabaží se on, když mistr jeho třešně v oblíbě nemá.
Pacák: Vaše Milost se mýlí. Sladké ovoce mi šmakuje skoro jako lutryjánstvo.
Superior: (*Přeslechně invektivu, nabídne ruku k políbení.*) Nuže?
Pacák: Vaše Milost draze prodává, vždyť stromy obsypány.
Superior: (*Jeho ruka klesne.*) Slevíme ti tedy, synu. Postačí do pěti dnů postavu svatého Ignáce ze dřeva zhotovit, a to tak fortelně, aby mu hlava nepadala.
Pacák: To je poctivý obchod.
(*Superior a P. Baugut se pobaveně smějí a odcházejí. Pacák se vrhá na velký lipový špalek a zatíná sekeru.*)

Obraz pátý

Superiův pokoj v rezidenci

Superior, P. Baugut

(*Superior sedí za stolem a věnuje se studiu Písma. Zacinkají zvonky.*)

Superior: Vejděte.
(*Přichází P. Baugut.*)
P. Baugut: Vaše Milost mne ráčila volat.
Superior: (*Zvedne oči od Písma.*) Vítejte, Baugute.
(*P. Baugut poklekne a políbí ruku Superiorovu. Superior povstává a pomalu významně přechází pokojem.*)
Dnešního jitra navštívili jsme dílnu řezbářů.
P. Baugut: Opět nepravosti?
Superior: (*Klidným rétorickým hlasem.*) Uprostřed stála socha svatého Ignáce.
P. Baugut: Milosti, přece bych nepřehlédli ...
Superior: (*Neúprosně.*) Hlava statue je bytelná a pevná jako víra katolická.
P. Baugut: Milosti, hehe ... znamenitý šprým.
Superior: (*Zvýší hlas.*) To není šprým, Baugute!
P. Baugut: Jakže ... Pacák je pouhý dekoratér bez školení figurálních ... a kde by, Milosti, sochu skrýval?
Superior: (*Samolibě.*) Zdá se dokonce, že svatý Ignác nápadně je podoben naší tváři.
P. Baugut: Převést tvář Vaší Milosti se všemi jemnostmi jejími do dřeva?
Superior: Poddaný Pacák to s pomocí boží dokázal. Příkazujeme začlenit řezbu tuto do oltáře svatého Ignáce ...
P. Baugut: (*Vpadne.*) Ten již sestaven!
Superior: ... namísto řezby Vaší.
P. Baugut: Milosti!
Superior: Co když při mši svaté upadne jí hlava? Vždyť jen

přiklížena je!

P. Baugut: Vaše Milost uváží jistě, že vzpupnost Pacákova pak počne bujet ...

Superior: Bujet bude-li ve statue tak skvostné a Bohu milé, nechť bují!

My, vyslanec Spasitelův, nejprvněji Jeho slávu vidět musíme. Posadil-li nás Bůh Otec na pytel pšenice, neučinil tak, abychom sypali do dlaní, které jen tím se vyznačují, že stále nataženy jsou. Neměli bychom vbrzku na čem sedět.

P. Baugut: Chce snad Vaše Milost Pacákovi platit?

Superior: Pamatujte se, Baugute! V tom pytli nejsou rýnské, ale požehnání boží!

(Pauza.)

P. Baugut: Pak se obávám, Milosti, že ruka Pacákova se pro požehnání boží nikdy nevztáhne.

Superior: Víme, Bůh požehnal jí v lůně matčině. A na vaši téměř zapomněl. Baugute...

P. Baugut: Milosti, chci odejít.

Superior: *(Ostře.)* Nechcete, Baugute! Je nezdvořilé odejít, když číše jsou po okraj.

P. Baugut: Číše? Mně Vaše Milost kalich hořkosti nachystala.

Superior: I sobě, Baugute! Však pít budete první - jste host.

(Přechází místností.)

Páter Baugut řezbářům svým volnost po okolí lužském dopřeje, aby s lidem bohabojným se stýkali a vděčnými byli. Pacák po cílech vyšších zatouží a další řezby neméně krásně a usilovně vypracuje.

P. Baugut: Je-li ten člověk vyšších tužeb schopen.

Superior: Jezuité, služebníci Ježíšovi, odříkají se vědomě cílů vyšších v případě jediném - pro cíle ještě vyšší!

(P. Baugut nechápe.)

Myslíte snad, že Pacák po nocích tajně Ignáce řezal z lásky k Tovaryšstvu?

(Baví se.)

Či snad tak mocně po třešních zatoužil?

(Trhá se smíchem.)

Bez svolení našeho manželství neuzavře, a aby vejhost dostal, drahně let na Chlumku řezat bude. Pod vedením vašim, Baugute! Před čenichem maje cíle vyšší!

(Otřásá se smíchem.)

V Pamětnici Tovaryšstva pro budoucnost vtěleno, že autorem jediným řezeb veškerých ve chrámu Rodičky Boží - je Páter Baugut.

P. Baugut: *(Otřesen.)* Prosím Vaši Milost ...

Superior: Páter Baugut zůstane velkým řezbářem! Co na tom, že figury jeho toporné a neživé?

P. Baugut: Prosím o propuštění do Kutenbergu.

(Pauza.)

Superior: *(Ledově.)* Ješitným je-li sluha boží, hřeší. Hřešili bychom pak též, nevyhovíme-li. A superior hřešit nemůže.

(P. Baugut bezradně stojí.)

Jděte již. Ať smíme i My pozdvihnout číši.

(P. Baugut odejde, Superior po chvíli sepne ruce.)

Omnia ad majorem Dei gloriam.

Obraz šestý

Superiorův pokoj v rezidenci
Superior, Marta

(Superior si se zájmem prohlíží novou plastiku Kalvárie - Maří Magdaléna lká pod ukřižovaným Kristem. Ozvou se zvonky.)

Superior: Vejděte.

(Vstoupí Marta v dlouhém plášti s kapucí.)

Marta: Přišla jsem, jak Vaše Milost žádala.

(Superior nastaví ruku k políbení, Marta poklekne a ruku políbí.)

Superior: Dobře jsi učinila, dcero. Bůh tě pod baldachýn milosrdenství svého v tento dům řeholní přizval, však o tom smlč! Pomluva se lži rychle se mezi lidem snoubí.

(Pauza.)

Je nám líto skonu otce tvého a pro osiřelost tvou upřímně si zoufáme.

(Přistoupí k ní.) Nevěstou Kristovou budeš.

Marta: Ne!

Superior: Skromnost šlechtí tě, dcero má. Čest roucha řeholního ti však náleží.

Marta: Nemohu ...

Superior: Snad znamená to, že o čistotě své pochybuje?!

Marta: Jinému jsem se zaslíbila.

Superior: *(Předstírá údiv.)* Jinému? Což někoho nad Krista Pána je?

Snad ne řezbáři, jenž zběhnout se chystá bez tebe, opuštěné!

(Mírně.) Vstaň.

(Superior přistoupí zezadu k Martě, ukáže na Kalvárii.)

V častém rozjímání nad utrpením Kristovým poznal jsem, že tato Magdalena netruchlí pro Ježíše Krista a krev, z ran Kristových prýstící, Kristovou není!

(Strhne prudce Martě kapuci, z pod níž se rozlije neklidná řeka vlasů.)

Poznal jsem, že mocnosti pekelné usídlily se v chrámu Rodičky boží ...

(Něžně hladí Martu po tváři, Marta přivírá oči odpořem.)

... a očima všech svatých shlíží úlisně z oltářů!

(Superior se tiskne k Martě a vášnivě ji laská.)

Cítím, že ďábel i v těle mém hoří a do krve šlehá ...

(Marta se v zoufalství zahryzne do Superiorovy ruky. Uteče. Superior sebetříznivě přikládá ústa na ránu.)

Obraz sedmý

Řezbářská dílna v sakristii
Pacák, Michal, Marta, Jindřich

(Pacák se ohání sekerou - z velkého lipového špalku odletují odštěpky, je vidět již základní siluetu figury. Michal brousí dláta. Lodí se rychle blíží drobné krůčky. Pacák přeruší práci a rázně zatne sekeru. Přibíhá Marta.)

Marta: Jiříku!

Pacák: Ty? Proč pláčeš?

Marta: Z poddanství zběhnout chceš beze mě ...

Pacák: *(K Michalovi.)* Nech nás.

(Michal odchází.)

Marta: Hladil mě ...

Pacák: Hladil? Ten kostelní bazilišek tě hladil?

(Prudce.)

Kde?!

(Cuchá jí vlasy.)

Tady?

(Bolestivě sjíždí dlaněmi po Martiných tvářích na šíji.)

Nebo tady?

(Drásá ji na prsou a trápí ji i sebe.)

A co tady?!

(Po chvíli se ozvou lodí kroky, přibližují se. Pacák sahá po sekyře, zaťaté ve špalku.)

Marta: Co chceš dělat?

Pacák: Jeho Milosti nadělit do lebky, co si vykoledovala!
Marta: (*Naléhavě.*) Abych jeptiškou byla?
(*Vstoupí Jindřich.*)
Jindřich: Běž domů, huso!
(*Marta poslušně odchází.*)
Tebe jsem, já hlupák, pozval na pouť.
Pacák: A já hlupák přijal.
Jindřich: Pamatuji, že mě sekerou nevystrašíš. Přijde-li na to, i já s ní zacházet dokážu.
Pacák: Drž se svých manuálů, Jindřichu. Fuga odezní, párkrát se poraní o klenby a vylítne oknem. Nic po ní nezůstane. Jen tvoje tichá zrada.
Jindřich: Zrada? Že jsem poctivost Martinu neohlídal, to není zrada?
Pacák: Je! Vezmi sekeru, když jí tak vládneš, a trestej toho, kdo o Martu usiloval!
(*Vysmívá se.*) Vypadla by ti strachy z rukou ještě před prahem rezidence!
(*Pauza.*)
Jindřich: (*Zaskočen.*) Mluvíš z cesty.
Pacák: Z cesty? Myslíš snad, že se budu ucházet o Martin věnec jako dobytče na hromadě hoblin!?
(*Něžně.*)
Dávno už víme, kde si upletem věnečky.
Čas pampelišek. Ležíme v jejich záplavě. Pod rozkvetlou třešní. Sluníčko pableskuje korunou a lechtá polostíny ...
(*Náhle k Jindřichovi.*)
Víš, že Marta chutná po třešňový směle?
Jindřich: (*Skřívá dojetí.*) Nevím.
Pacák: A že ti Superior sestru svádí, to taky nevíš. Trčíš tedy a sekeru zahálí.
Jindřich: Nevěřím tomu.
Pacák: Je snadnější nevěřit, než uvěřit a jednat.
(*Arogantně.*) Nebo si podáme poníženou stížnost? A co pokorná žádost?
(*Paroduje.*) Vaší Milosti nejponíženější služebník Jindřich Chaur žádá pokorně Vaší Milost, aby laskavě nechala sestru jeho Martu nedotčenou, a to alespoň od pasu dolů ...
Jindřich: (*Zářve.*) Proč tam lezla!? Stejně ji jen na tebe nachytal.
Pacák: Nachytal. Chtěl ji zasnoubit.
Jindřich: (*Výsměšně.*) S tebou?
Pacák: S Kristem.
Jindřich: Jeptiška ...? To ne. A že ty nepozdvihneš sekeru k rezidenci, když Martu tak miluješ?
Pacák: Byl jsem na cestě, ale ... připler ses mi do ní.
Jindřich: Už ti v cestě nestojím. Běž.
Pacák: Půjdu, ale zejtra. Prchlivost je špatnej mudrc. A pampelišky pod třešněma příliš krásný.
Jindřich: Nezapomeň sekeru.
Pacák: Mám ostřejší zbraň, Jindřichu. Nabrousím ji v šenku!

Obráz osmý

Hospoda v Luži

Obalil, Tetínek - Oliva, Pacák, Jindřich

(*Obalil a Pacák sedí u velkého stolu.*)
Obalil: (*Poplácává Pacáka.*) Moc chmelíš, řezbářskej. Aby tě amórové nepotrefili, až k rezidenci pošněruješ.
Tetínek: (*Staví korbel před Obalila, k němu.*)
Ksicht mu od trpkosti zamrz.
(*Spiklenecky na Pacáka.*)
Pívo Obalil na Košumberce vyvábí, ale z čeho vyvábí, psi vědí.
Obalil: Huba modrá, Olivo! Na ženský se projede, pěnu

voblizovat bude.

Pacák: (*Prudce.*) Sládku!

Obalil: A dyť ... Čert v tom pazourou veksluje! Od minulý poutě ženidlo žádáš, ale rok hubu otíráš.

Tetínek: Kdyby ženidlo! On ještě vejhost žádá! Pracký jalo-vý od díla mít, hned volnej budeš. Ksaku jdi s rukama zlacenejma! Do skonání světa tě budou držet, tebe i Martu na skřípec napínat.

Pacák: Líhat spolu budem i bez jejich dovolení!

(*Pauza.*)

Obalil: To nedělej, Jiříku. Martu i tebe uštvoú jak nečistý ...
Tetínek: Lepší na márách ležet, než v loži nemanželským.

Obalil: Na Jindřicha vzpomeň, co vyváděl za dryjácnictva!
Tetínek: Jindřich! Já se něco pro vrchnosti nastavěl, na kostelích baumajstroval! Svobodnej měšťan mejskej byl! Ale do huby ... do huby měl jsem dál a dál ... Andres Tetínek, baumajstr a měšťan mejskej! Tady? Olivo sem, Olivo tam! Tady jsem Oliva, ani nevím, proč.

Obalil: A Olivou zůstaneš! Baumajstr Tetínek ať si do Mejta k měšťanům táhne!

Tetínek: Ba je to živobytí ... tady. U Bartoloměje Bětka spin-ká. Půl léta jí bylo, když na božec umřela ... A Josífek čtyřletý ...

Obalil: (*Zamlouvá.*) Řádnej hospodskej koštuje víc než tu-cet baumajstrů a veletucet měšťanostů.
(*K Pacákovi.*)

A ty vydrž. Ať můžu vinšovat, až za kmotra budu u svatýho Bartoloměje.

Pak si spolu špiritusu nahnem, když se ti po mým pívě huba kříví.

Tetínek: (*Špičkuje.*) Jen jestli, Jiříku, Jindřich nebude dělat drahoty a Martu ti dá ... když je teť rodu hlava.

Obalil: Žerty hloupý, Olivo. Jakýpak ciráty. Osiřelýmu nahradí rodičovskou lásku jedině manželská.

Tetínek: Kdo ví, nebude-li Jindřich jinou zpívat?

(*Paroduje Superiora.*) Dám ti sestru mou, však dřívě mi na památku Superijóra našeho kumštovně vy-dlabeš!

(*Přichází Jindřich ve špatné náladě.*)

Ty snad za vratama posloucháš?

Jindřich: (*Loká od Obalila.*) Močka psovská to je, a ne pivo.

Obalil: Hubu na to máš, co v ní cejtíš.

Jindřich: (*Na trní.*) Jó - věci se dějou.

(*Pauza - po chvíli k Pacákovi.*)

Jiříku ... Jeho Milost dala svolení Michalovi a Justině ...

Pacák: (*Skočí k Jindřichovi, bere ho pod krkem a cloumá jím.*)

Michalovi?! Jak to ... Michalovi?

Tetínek: (*Roztrhává je.*) Co vás satanáš nabral? Oba kejty holý maj a ještě se o ně perou. A kdo všemu na vině, ten se na Chlumku šklebí.

Pacák: Před rokem mně a Martě Superior svobodu slíbil, jen co kazatelnu vyřežu!

Obalil: Mají to flundry jezuitský vyšpekulovaný. Našince nekřesťansky tejraj a ještě jim otloukaj šikovně hlavy o sebe.

Pacák: Superiora zabiju.

Tetínek: Mlč, ty palice dubová. Jezuiti nebo jiný vrchnosti, všude budeš nouzi tlouct. Svatý panýky řež a svobodu pust z hlavy! Kumštýř nebude svobodnej nikdy.

Pacák: Stejně ho zabiju.

Obalil: (*Snaží se žertovat, vyzvání lžící na skleněný tuplák.*)
Buď se krávy z pastvy ženou ... nebo se v rezidenci ... namoutě ... zubatá stavila!

Tetínek: (*Přijímá hru.*) Ba - to od Bartoloměje není. Tam na-

učili umíráčka jináč zpívat.
Obalil: Vyzvánějí jak o soudě posledním. Jak o ráně morový.
Jindřich: *(Nevraživě vpadne.)* Přestaň, Obalile! Tenhle rámus nám nepomůže.
Obalil: *(Nerad odkládá tuplák.)* Na místě trčíš, Olivo, a já bych vypil voletickej rybník.
Tetínek: Dost ses nalemtal přes den boží v pivováře.
Pacák: *(Dorazí korbel.)* Pivovarskej má recht, šenku si nehledíš.
Jindřich: To je ta zbraň, kterou sis přišel nabrousit?
Tetínek: *(Předejde reakci.)* Už ti, Jiříku, jazyk šejdrem breptá. Kalvárii na tom světě máš, ale pívem ji nevyflastruješ.
(Bere prázdné korbele a odchází.)
Pacák: *(Za ním.)* Ani flastrovat nechci! Abych se do smrti po kolenou plazil, jako tuhle Jindřich?
Jindřich: Jsem na kolenou, Jiříku. Ale neplazím se.
Pacák: Že neplazíš? A kdo se vrátil pokorně zpátky a na kolena padl?! Odprosíl! Zulíbal!
Tetínek: Jindřich na kolena nepadl. Jeho na ně srazili, Jiříku! A dobře si to zapamatuj.
Pacák: Proč?
Tetínek: Protože tě to čeká taky.
Pacák: Toho se nedočkáte!
(Furiantsky k Obalilovi.)
Co je s tou komedií? Nebo ti Superior z mrtvejch vstal?
Obalil: *(Zvoní opět na tuplák, stoupá si na stůl, přehnaně tragicky deklamuje.)*
Drahý moji jediný! Léta Páně tisícího sedmistýho třetího Superijóra našeho šlak trefil. Sirotky nešťastný! Zrouna před poutí třešňovou.
Pacák: *(Pokračuje v Obalilově truchlohře.)*
A von třešně tak rád!
(Salva smíchu.)
Obalil: *(Skrz slzy smíchu.)* Skoro jako nás!
Jindřich: *(Vážně.)* Jenže Superior neumřel.
(Pacák a Tetínek se přestávají smát.)
Obalil: *(Hraje dál.)*
Jak to, že neumřel? Dyť já ho ... my ho tady zrouna oplakáváme!
(Obalil se dál nutí do smíchu, nikdo se však už nesměje.)

Obraz devátý

Superiorův pokoj v rezidenci

Superior, Pacák

(Superior po svém zvyku rozjímá nad Písmem. Za ním sousoší Kalvárie. Na levé ruce Superiorově je vidět bílou rukavičku. Ozvou se zvonky. Superior zdvíhá hlavu od Písma. Dveře se prudce otevřou, vstoupí Pacák.)
Superior: *(Snaží se zatajit rukavičku v rukávu.)*
Bez vyzvání jsi vstoupil, synu!
Pacák: Přeslechl jsem, jako Vaše Milost přehlédla můj list již před rokem psaný!
Superior: Milý synu, v tajnosti žádné nedržíme, že jsme sobě osobu tvou zvláště oblíbili pro dílo kumštovně zhotovené. Leč - právě tak tajností není, že strádáme.
(Náhle prudce.)
Dábel dal v srdci tvém lásce vzkličít! Lásce k panně z rodu Chaurova!
Pacák: Martu na svět Betlémská hvězda vítala. Tenkrát na nebi stála a čekala. Lásce k Martě dal vzkličít Bůh, ne dábel.
Superior: Mlynář Chaur takovou vzpurností zasažen byl, že

on i žena jeho do hrobu skláceni!
Pacák: Proslýchá se, že záhadně pohořel.
Superior: Trest boží přivolał na sebe skrze rouhačství své! Syny k rebelanství měl, že z poddanství zběhli a světem i vírou bloudili. Nezměrná laskavost boží Jindřicha ku spasení navrátila, Lukáš však cele ďáblu propadl.
Pacák: Léta již ani Bůh neví, kde konec Lukášovi.
Superior: *(Neovládne se.)* Bůh dobře ví!
(Váhá, po chvíli hledá v listinách, nalézá hledaný list, zapomene na rukavičku, uchopí list oběma rukama, pokřikuje se a recituje.)
Tak oděli se v nevinnosti bílou řízou
a prsa zdobil jim kříž rudý.
Ti v krvi měli rytířskou mízu,
s pohany v boji neznali strach, bludy.
Dokud jen v službě dobra stáli
a ve zbožnosti skláněli svou hlavu
a dokud jen kříž milovali,
byl řád jich v dokonalém stavu.
(Uvědomí si chybu s rukavičkou, pohledy obou se střetnou, list dále drží pouze v pravé ruce.)
Však v rozkoších pak zapomněl se řád
a nešvary už dosáhly svých hranic,
zpupnost a tyranství, ty zdroje vád
a kratochvílí, chlastání a žranic!
Klesala stále zbožnost níž
a kříž už byl jim na obtíž
a v pokrytectví posléze byl nanic.
Pacák: Zdařilá rýmovačka.
Superior: Jindřichovi od Lukáše z Bavor odeslaná. V tomto roce.
Pacák: Alespoň nejbližší mohl potěšit deklamací ...
Superior: Řízením Božím nikdy píseň tu nečetl! Od šprýmů podobných leckterá hranice posud žhavě doutná! Do rodu Chaurova, synu, ženeš se na sabat!
Pacák: Michalovi Vaše Milost k sabatu právě požehnala.
Superior: *(Arogantně.)* Ten vejhost nežádal a ve větší bázni boží pracoval. Símě svéhlavosti vzešlo v duši tvé skrze rod Chaurův! Pamatuj, že pouze v činech pro Ježíše Krista svoboda pravá!
(Pauza.)
Pacák: Jak odpoví Vaše Milost na můj list?
Superior: *(Vzhlédne obdivně ke Kalvárii.)*
Tak krásnou Kalvárii nemají ani páteři v Kutenbergu.
(Laskavě.) Víš přece, synu, že do chrámu Rodičky boží potřebujeme kazatelnu.
Na jaře ji odevzdám.
Superior: To tě šlechtí, synu! A ještě v témže roce Pannu Marii s archandělem Gabrielem na vítězný oblouk osadíme!
Pacák: Kdo?!
Superior: Přece my dva! Do vánoc je jistě dohotovíš.
Pacák: *(Vybuchne.)* Panen mám plný zuby! Hnusí se mně! Zvlášť ty dřevěný!
Superior: Nerouhej se, synu!
Pacák: *(V ráži.)* Lituju Vaši Milost, že nepozná, jak chutná copatá holka pod třešní. *(Suggestivně.)* Její tělo je běžlejší než křídla andělská. Nabízí víc tajemství než svatojánská noc!
Superior: Hřešíš přespříliš!
Pacák: *(Stupňuje hru.)* Její ňadra! Jsou měkká jako prachové peří, hned zas tvrdá jak oltářní klekátka ...
Superior: Odejdi!
Pacák: Jak odpoví Vaše Milost na můj list?
Superior: Na svobodu tě pustíme, až celý svatostánek Mariin vyzdobíš! Pak teprve svolíme i k manželství.

Pacák: Až Tři králové odnesou koledu a Novohradka svý ledy, až sněhy odejdou, všechno se najednou prudce zazelená. To proto, Milosti, že se s Martou pomilujem bez svolení! A kazatelna bude amen za mým poddanstvím!

Superior: Jsi náš poddaný! Právem útrpným tě naučíme poslušnosti!

Pacák: Zmrzačeněj řezbář je k ničemu. A lepšího nemáte, Milosti. S černým hábitem můžeme obléci moudrost. Ale nadání není kus hadru!

Superior: Odejdi, synu. Budeme se modlit za tvou duši, aby nedošla zatracení.

Pacák: Z poddanství zběhnu!

Superior: *(Pobaveně.)* Bez Marty?
(Pacák vzplane, vyrazí proti Superiorovi, v posledním okamžiku se ovládne. Oba si mlčky hledí do očí.)

Pacák: Škoda, že Vaší Milosti nastydla levá ruka. Právě jsem zatoužil pokorně ji políbit.
(Odchází.)

Obraz desátý

U střemošické Poklony
Marta, Pacák

(Marta a Pacák sedí opřeni o sochu Poklony. Je slunečný den, daleký výhled do kraje.)

Marta: Na světě je tak krásně! Podívej - jak se krajina vlní až ke Košumberku. Věžičky chlumecký a Bartoloměj pod nima!

Pacák: Je tady krásně. Ale ...

Marta: *(Zacpe mu ústa.)* Není žádný ale. Jsme jenom my dva. A dnešní příboj -

Pacák: Příboj?

Marta: To jsou vlny, vlny a vlny. Lukáš psal, že na konci světa je moře. Daleká voda, rovná jako stůl. Odněkud z neznáma po ní přicházejí vlny. Stále a stále narážejí do skal, po staletí.

Pacák: Lukáš! To je celej on. Lže. Nic tak krásnýho a hloupýho nemůže bejt.
(Pauza.)

Marta: Jiříku, myslím, že na mým srdci vyzvání jiný. Právě před chvílí zazvonilo.
(Rozpustile utíká.) Cink, cililink. cinkilinkilink!

Pacák: *(Chytí ji, poklekne před Martou, obejmě ji a poslouchá její srdce.)*
Ty zlatej, nejmilejší!

Marta: Nemanželskej ...

Pacák: Tak nesmíš mluvit. V našem dalekém zvlněném kraji s věžičkama se brzy zvony rozezněj bez požeňhání. Budou mít čistej kovovej hlas.
(Po chvíli něžně.)
Zatím jen cililink.

Marta: Bojím se.

Pacák: Ještě dnes Superiorovi řeknu, že srdce tvý dvojhlasně zpívá!

Marta: Pomstí se nám.

Pacák: *(Pevně.)*
Nepomstí. Chrám Nanebevzetí stal by se chrámem Posledního soudu.
(Pobaveně se chechtá.)
Nedoukové jezuitský v černejch hábitech filozofovali by v chrámu, plným apokalyptickejch oblud ...
(Přeruší ho.) Bojím se, Jiříku. Ty si příliš věříš.

Marta:

Pacák: Věřím.

Obraz jedenáctý

Superiorův pokoj v rezidenci
Superior, Jindřich, Biskup Becker

(Superior zahleděn do Písma. Ozvou se zvonky.)

Superior: Vejdi, synu.
(Vstoupí Jindřich, políbí Superiorovu ruku.)
Jaký kumštýř z tebe za ta léta vyrostl. Páteři si tě vynachválit nemohou. Ani My nemáme proč chválou šetřit.
(Jindřich chce promluvit, Superior vpadne.)
Zadrž, synu, víme, kam míříš.
(Sladce.)
I nám se zdá, že služba tvá je bezúhonná. Kéž by i rod tvůj byl právě tak bezúhonným! V koleji některé dávat bys mohl kondice, časem snad i na svobodu pomýšlet.

Jindřich: Otec i matka jsou dávno na pravdě boží. Lukáš se svou cestou vydal, Justině Vaše Milost požehnala ...

Superior: A Marta?! Chlípnotem průchod dala s řezbářem zatvrzelým! Má snad Bůh mlčet a dělat, že nevidí?! A jak My vypadáme, když se s životem již naditým beztrestně producíruje? Co povíš?

Jindřich: Pouze Duch svatej panny ve stav požehnanej uvádí, aniž by zhřešil.

Superior: Synu? Nalezl snad ohavný ten čin u tebe zastání?!

Jindřich: Čin nikoli, Milosti.

Superior: *(Nechápavě.)* A co tedy?

Jindřich: Jeho výsledek.

Superior: *(Vzplane.)* Výsledek! Co kazatelnu odevzdal, poslušnost odmítá! Toulá se po vůkolí, zahálí a trpělivost naši zkouší! Jaký je to výsledek?!

(Jindřich mlčí.)
Zhlédl ses v zrcadle jeho troufalosti? Sám jsi přece na vlastní kůži poznal, že neustoupíme.
(Čeká, po chvíli vyloží karty.)
V chrámu při koleji kladské organistu chtějí. Na křídla vezmeš-li rodinu svou, volný vzlétneš do dalek!

Jindřich: *(Zasažen.)* Volný?

Superior: Nu ano! Na svobodu tebe i ženu vyjednáme! I Martu!

Jindřich: Martu? Marta mi nepatří.

Superior: Víme, synu. Patří Nám a My ti ji dáme. Vezmeš-li za své nemanželské dítě ... V Kladsku co panně můžeš jí na svatbě hrát!

Jindřich: *(Hledí zarytě oknem do dálky.)*
Vaše Milost krutě žertuje.

Superior: My nežertujeme, synu!

Jindřich: Třeba přece jen zvítězí zdravý rozum, rozvaha ...

Superior: Někaké procesí se blíží.
(Vrhá se k oknu.)
Zase procesí!
(Ovládne se, již nadšeně.)
Opravdu, procesí! Jdi, synu, a rozjášej varhany poutníkům v ústrety!
(Jindřich odchází.)
Není dost na tom, že po Chraští vyvalují! Traktace pro biskupská procesí! Becker snad myslí, že Tovaryšstvu do vínku roh hojnosti dán ...
(Ozývají se zvonky.)
Je otevřeno.
(Vchází biskup Becker, bos, v prostém šatu s mitrou a berlou, Superior nasazuje radostný úsměv, vrhá se k biskupovi a líbá jeho levici.)
Excelece!
(Nabízí křeslo, Biskup usedá.)
Taková pocta pro Tovaryšstvo

Füssel: (*Sklízí.*) Wieviel?
Braun: Siehst du nicht?! Dreimal!
(*Ledově k Pacákovi.*)
Milej pastuško, tak ty si seš fest jistej, že umíš so-
chy?
(*Nečeká na odpověď.*) A cos to vydlabal na pod-
zámčí? To ti hejtman neřek, že svatej Prokop ndr-
ží na řetěze krávu, ale ďábla!?

Walter: (*Sladce a káravě.*) Já jim to říkal, hošíčku. Právě ta
kravička se panu Braunovi nezdá. Na vejšku je so-
cha čtyři lokte podle smlouvy. Ale ďábel, ďábel vy-
padá úplně jinak, hošíčku. Má děsivou úskočnou
tvář!
(*Füssel přináší tři pálenky.*)

Pacák: Na mě se ďábel vždycky díval telecím vokem a mlu-
vil sladce a lepkavě.
(*Kaňkovi cuká.*)

Braun: (*Podá Walterovi a Kaňkovi číši.*) Hejtmane, zejtra tu
krávu předělám v tak strašnýho tojfla, že před ním
v děsu utečete. A bude to skoro grátis!

Walter: Potěšení na mý straně, ale ... nepřehánějí, vašnosti?
Den je secsakramenstky krátká doba.

Braun: (*Sebevědomě.*) Es kommt darauf an.
(*Všichni si přituknou a obrátí pálenky do sebe.*)

Kaňka: (*K Pacákovi.*) Měl by ses zejtra na Mytyáše dívat.
Kámen mu pod rukama jen pokvete.

Pacák: (*Pevně.*) Nepokvete dlouho!

Braun: (*Vyletí.*) Co tím chceš říct?!

Pacák: (*Ke Kaňkovi.*) Rozmlátím sochu sám, dotkne-li se jí.

Walter: To bych jim neradil, hošíčku. Vědí, proč tady jsou?

Pacák: Stran smlouvy.

Braun: (*Znechuceně k Walterovi.*) Neskončíme to, hejtma-
ne? Kvůli Kaňourovu misionářství zajde váš kostel
na úbytě. Copak tady nemáte někoho snesitelnější-
ho?

Kaňka: (*Významně.*) Baumajstr měl vždycky hlavní slovo.

Braun: (*Zhnuseně vzdychne.*) Ech, Franc, to je to tvoje pro-
vinční šupáctví.
(*K Pacákovi.*) A ty vyklop upřímně - kdo tě sem na-
strčil?

Pacák: Já sám. Musím živit rodinu a dílenský tovaryše.

Braun: (*Cynicky.*) Je červen. Zrajou přece ptácnice.

Kaňka: (*Mírní ho.*) Matyáši -

Braun: Se mnou se taky nikdo nemazlil.
(*Prosebně.*) Hejtmane, přizvěte si betlemáka k sobě
na úřad. Když má baumajstr poslední slovo, musím
stejně podepsat i očištec. Co je holt böhmisch, to
böhmisch zůstane. Ale dneska, dneska mám chuť
vypít tuhle knajpu! Füssel!

Obraz šestý

Úřadovna hejtmana panství
Hejtman Walter, Pacák

Walter: (*Hejtman sedí v paruce za stolem. Píše a slabikuje.*)
So geschehen im Schloss Leitomischel -
(*Zarází se.*) Co máme dnes za den?

Pacák: Dvacátýho.

Walter: Letí to, letí.
(*S ulehčením.*) Punktum! Ještě untršřiftíček ...
(*Podstrčí Pacákovi list.*)

Pacák: (*Čte, po chvíli.*) Hejtmane, a kdo zaplatí dílenský
tovaryše?

Walter: Voni, hošíčku, to je ten regres, že voni.

Pacák: Z jednoho sta zlatejch ročního platu? Braun má tři
sta jen pro sebe!

Walter: Braun je pan kumštýř. S tím nehnou, hošíčku, hra-
běcí foršřifty jsou svatý.

(*Přeslazeně.*) Když budou snaživej a šikovnej,
šoupnu jim občas nějaký to masíčko a pivíčko a ka-
pounečka ...

Pacák: Kapouna si můžou ...

Walter: (*Tvrdě.*) Chlapče, jim kapoun nešmakuje? S kapou-
nem se musí umět. Každěj kapoun je zprvu houžev-
natej a tuhej, ale nakonec se jen rozsejpa!

(*Ubere.*) Však si můžou ještě jinší kšefty někde ob-
starat, aby dílna prosperovala. Kameníkovi město
ruce utrhá.

(*Pacák konečně podepíše, Walter chvatně bere lej-
stra.*)

No - a že to nebolelo?

(*Náhle jako by si vzpomněl.*) Já mám pro ně taky
kšeft! Schod z kamene pískovýho mně na podsíni
prask. Tady maj zlatku, hošíčku, a můžou se do to-
ho dát.

Pacák: (*Nebere.*) Já nejsem kameník, hejtmane.

Walter: (*Uloží zlatku, s potížemi se ovládá.*) Jen počkají, až
se pan Braun z Prahy vrátí! Maj velký štěstí, že po-
depsal smlouvu dřív, než voni rozmlátili svatýho
Prokopa!

Pacák: Svýho panáka budu rozbíjet? Leda že by mu v no-
hách ďábel dřepěl - to do něj Bůh jistě bleskem
praštil.

Walter: Měl jsem na zahradě nádherně košatou třešeň. Ale
už nemám. Její vlastní plody ji vyvrátily. Neunesla
chuděra jejich tíhu. Bylo těch třešniček moc, hošíč-
ku.

(*Podává Pacákovi smlouvu a otevírá dveře.*)

Tady maj kopii - a s pánembohem. Práce nepočká.
S třešněma se musí umět, hejtmane. Že voni je za-
píjeli pivíčkem?

(*Walter v prchlivosti přibouchne dveře.*)

Obraz sedmý

Pacákova světnice
Pacák, Marta

(*Marta sedí u stolu a dere peří. Přichází Pacák,
zběžně ji políbí a sedá.*)

Pacák: Spolk bych pár volů i s povozem.

(*Marta před něj staví misku.*)

Kapusta. To jsme na tom tak bídně?

Marta: (*Po chvíli.*)

Dnes byl den splatnosti. Dala jsem děkanovi, co
jsme dluhovali - za pohřeb Johanky. Děti nemají už
ani tu kapustu.

Pacák: (*Odstrčí nedojedenou porci, přechází nervózně po
místnosti.*)

Co mně vyčítáš?

(*Marta mlčí, Pacák křikne.*)

Co mně vyčítáš!?

Marta: Nekřič, vzbudíš děti.

Pacák: (*Tlumeně, avšak naléhavě.*) Tak řekni, co mně vyčí-
táš.

Marta: Johanku ti vyčítám. Bylo jí šestnáct.

Pacák: Nerozumím ti. Boží vůli nezměníš.

Marta: Doktor mně všechno řek. Umřela stejně jako bau-
majstr. Zabils ji.

(*Pauza.*)

Pacák: Vzpamatuj se, Marto! Václava jsem zabil taky já?

Marta: Václav umřel čtyřletej a lidi tenkrát mřeli v hou-
fech. Johanka umřela jediná.

Pacák: Mluvíš z cesty. Nevíš, co říkáš.

Marta: Víím, co říkám. Seš bezcitně paličatej.

Pacák: (*Zvýší hlas.*)

Má paličatost dala Johance život!

Superior: Dočká-li se ten řezbář vejhostu, začnou i jiní reptat.
Biskup: S jinými si přece poradíš, synu?
(*Otcovsky.*) Církev svatá je statečná a v pravou chvíli dokáže i trpět. Kdo po Ní kamenem, po něm Ona chlebem.
Superior: Oddat obtěžkanou s rebelem a ještě jim vejhost dát?! Excellence dovolí, ale to je proti soudné úvaze!
Biskup: Čistá Panna též porodila, bylo-li toho třeba ku spáse světa!
(*Přátelsky.*) Oddá je přece farář u Bartoloměje. My se již postaráme, aby ta zvět nepřelétla humna.
Superior: Excellence! Tento čin by Tovaryšstvo neobhájilo před Bohem ani před budoucností.
Biskup: (Již na odchodu k chrámu.)
Bůh i čas jsou k velkým činům milosrdní, synu.
(*Biskup mizí ze scény. Superior nasupeně sbírá kobereček a kvapně stoupá za Biskupem.*)

Obraz třináctý

Řezbářská dílna v sakristii
Tetínek - Oliva, Pacák

(*Pacák pracuje s vervou na velké soše klečící Panny Marie. Přichází Tetínek v povznesené náladě, spatří však sochu a obdivně ji sleduje.*)
Tetínek: (Po chvíli houkne.)
Co se s ní tak mazlíš, nemravo!
Pacák: Co bych se nemazlil - je moje.
Tetínek: Tvoje! Už i na Panenku Marii máš zálsus?
Pacák: To je Marta. Jak si ji černý pojmenujou ...
Tetínek: (Nezdrží se.) Umíš - co se dá dělat.
Pacák: (Polichocen.) Svobodnej řezbář se musí jinak otáčet, aby k němu rýnský trefily.
Tetínek: Jeden by s krčmou praštil, když se na tebe kouká. S tvejma panákama by kostely svítily jak cukrový panny.
Pacák: Šmajchlíři! (*Odloží nářadí.*) Superiorovi se mstím a ještě mně ve zlatě platí! Za každé kus! (*Směje se.*) A já mu zatím řežu obyčejný dědky - svatýho Libora udělám jako toho špinavýho Žida Simeona, co žebrá o procesích ...
Tetínek: A kdo budu já?
Pacák: Nejspíš Florián.
Tetínek: (*Směje se.*) A Jindřich?
Pacák: Svatej Strašpytel.
(*Pauza.*)
Tetínek: Kdyby Jindřich byl zbabělec, tak by si už dávno v Kladsku užíval.
Pacák: Nerozumím ti. Co by hledal v Kladsku?
Tetínek: Třeba to, co kdysi ve Vídni.
(*Rychle změni téma.*)
Marta i Johanka jsou zdravý. Už hodinu máš dceru jako obrázek!
Pacák: (*Převaluje jméno po jazyku.*) Jo-han-ka?
Tetínek: Kluk bude snad příště.
(*Pacák nadzvedne v objetí Tetínka.*)
Tys myslel, že jsem jenom podkuřovat přišel? Co je na tom, vyřezat pár dřevěnejch potvor? Taková sláva to zas není, že bys musel hlavou o klenbu nebeskou škrtnat.
Pacák: Za rok či dva koupím chalupu někde na předměstí a kontrakty se pohrnou! Bůh dá, že i měšťanem budu.
Tetínek: To je všechno možný. Jen jestli tam budou takový modely.
Pacák: Žebráků je všude dos.
(*Po chvíli.*)
Olivo, co máš s tím ... Kladskem?

Tetínek: (*Neochotně.*) Až jednou doopravdy nabereš vítr, nezapomeň, kam patříš.
Pacák: (*Paroduje Tetínkovo naučení.*) Kdo jede na koni, měl by vědět, že kůň občas zadkem hodí. Nadarmo jsem v maštali nespával.
Tetínek: Upaluj k Martě!
(*Pacák rád odchází. Tetínek si s obdivem prohlíží sochu Panny Marie.*)
Palice dubová!

Dějství 2.

Osoby:

Jiří Pacák, řezbář 50 - 55
Marta, Pacákova žena 40 - 45
Tetínek, polír 60 - 65
Giovanni Batista Alliprandi, architekt 50 - 55
František Maxmilián Kaňka, architekt 40 - 50
Matyáš Bernard Braun, sochař 35 - 40
Walter, hejtman panství 55 - 60
Baltazar Staudenrauss, doktor medicíny 50 - 60
Norbert Füssel, majitel hostince 40 - 50
Zikmund Náchodský, děkan 60 - 70
František, Pacákův syn 10
Marie, Pacákova dcera 15

Odehrává se v Litomyšli v letech 1720 - 1724.

Scéna simultánní: Pacákova světnice
Hostinský pokoj U bílých lvů
Hostinec U bílých lvů
Tetínkova světnice
Úřadovna hejtmana panství
Dílna kameníků
Pacákův měšťanský pokoj

Obraz první

Pacákova světnice v Litomyšli
Marta, Pacák, Tetínek

(*V prostě, avšak nikoliv chudě zařízené světnici sedí u stolu Pacák a řeže lžíci. Marta skládá do košíku dřevěné lžíce a vařečky.*)

Marta: Selky se o naše zboží div nesepraly.
(*Obejme ho zezadu.*)
Jiříku, náš život se vylil ze břehů! Byl jsi vždycky jak jarní povodeň. Zaplavoval jsi mne prudce a nečekaně, ale teď ... tvá hladina je vysoko a já se v ní zrcadlím. Jsem s tebou šťastná. A i kdyby ses zase vrátil do někdejších břehů, palčivejch kopřivama, i kdyby tvý řečiště byl jeden vyprahlej kráter, nepřestanu tě milovat.
Pacák: Tenkrát, Marto, bylo co vyvracet a bylo čím lomcovat. Náš život se vylil z břehů proto, že si hledá nový koryto. Jen jednou se potom projdeme po březích tohohle slepýho ramene, na jehož hladině plavou vařečky a lžíce a na dně se černají hromady zbytečnejch erbů. Jen jednou se tam projdeme - ve vzpomínkách!
Marta: (*Něžně.*) Ty moje bystřino divoká! Je ti už padesát. Nech jiný zurčet a klokokat. Tys už svýho dosáh a svý sis vytrpěl. Máš mě, máš děti, máš dílnu. A já mám tebe!
Pacák: Tesám alianční parády pro venkovský zemany a řežu lžíce pro selky! Už aby se baumajstr vykurýroval. Naláká mě do Litomyšle a maroduje si.
(*Vzdychne, zasněně.*) Kdybys viděla ty lipový kmeny na klášterním nádvoří, jak na mě čekají! Ještě

mnohý tajemství mně dřevo nechce pošeptat!
(*Praští lžíci o stůl až ji zlomí.*)
Marta: Budeš-li do něj tlouci, odmlčí se.
(*Vezme jeho ruku a přejede si jí po tváři.*)
Pohládíš-li je, teprve pak se rozezpívá.
Pacák: Jak já se těším, až se ho budu zase ptát! Zaseknu pod kůru a kmen vzdychne - ale já vím, že to můj táta obrátil koně na souvrati a vyrazil postý za sluncem ... Zatínám hloub, kmen zapraská - a jen já vím, že to se škvaří mistr Jan ... Takhle si vyprávíme, než nás umlčí socha a sykne: Přestaňte, vy dva! Mě už to bolí, já už dejchám!
Marta: Miluješ víc dřevo nebo mě?
Pacák: (*Nereaguje.*)
Kámen je úplně jinej. Nikdo neví, kde se tady vzal. Zatvrzele mlčí a svý chladný tajemství svěřil jen těm nejdrobnějším zrnkám písku. Když se jich dlátem zeptáš, křísnou po tobě malou jedovatou vlasatíci, vztekle začoudí - a ticho! Hrob je proti němu chrámovej kůr. Kamenná socha - to je bitevní pole. Dřevěná socha je naslouchání minulosti.
(*Do světnice vrazí Tetínek.*)
Tetínek: Jiříku, baumajstr umírá! Měli bychom ...
Marta: (*Předstoupí před Pacáka.*)
Ne, nikam nepůjde - já ho nepustím! Bůhví, na co umírá.

Obraz druhý

Hostinský pokoj U bílých lvů

Pacák, Tetínek, doktor Staudenrauss, majitel hostince Füssel, architekt Giovanni B. Alliprandi

(*Tetínek s Pacákem vejdou do pokoje - ocitají se v malé předsínce, vytvořené závěsem. V pokoji samotném bdí na loži v nastlaných polštářích, polosedě, neupravený a rozcuchaný Alliprandi. Jeho zdánlivě vyhaslý pohled se toulá kdesi v nekonečnu, v rukou drží růženec. Opodál stojí s talířem telecího Dr. Staudenrauss. Zaslechne zvuk dveří a rychle vchází i s talířem do předsínky.*)

Tetínek: Doktore, mohli bychom ...
Dr. Staudenrauss: Neexistuje, pánové! Sem už může jen lékař a sluha boží.
Pacák: Jak je panu architektovi?
Dr. Staudenrauss: Jeho Milost hrabě Trautmannsdorf sem už nechodí.
Tetínek: Je to vážný?
Dr. Staudenrauss: Jeho Milost hrabě Trautmannsdorf se děsí moru jak čert kříže.
Pacák: Už je to čtrnáct dnů, co přijel z Vídně.
Dr. Staudenrauss: (*Kategoricky.*) Vás a Vídeň už neuvidí.
(*Otevře dveře, vykazuje oba ven.*) Prosím!
(*Houkne.*) Norbert!
(*Rychle přichází Füssel.*)
Tady máš svý telecí. Pajšl mu už nebere. A mazej pro kněze.
(*Füssel nechápe. Dr. Staudenrauss se na něj utrhne.*)
Schnell!
(*Füssel odchází.*)
Tetínek: Doktore, jen chvíli.
Pacák: (*Odpočítává pět zlatých.*) Ať neumírá v poustevně štitivý samoty.
(*Natáhne k doktorovi dlaň s penězi.*)
Dr. Staudenrauss: (*Zviklán.*) Stojí Vám ten chlap za to? Pro něj slunce už jen zapadne.
Tetínek: Stojí, doktore, Mistr Alliprandi za to stojí.
Dr. Staudenrauss: Já tyhle vlašský harcovníky nechápu.

(*Náhle zostra.*) Ale na vlastní riziko, jen co se flandák dovalí! Až pochcípáte, nadávejte sobě. Držet dištanc, na nich nechmatat!
(*Jen jakoby mimochodem vezme peníze.*)

Tetínek: Díky, doktore.
(*Staudenrauss odchází do hospody. Tetínek s Pacákem vcházejí za závěs, polohlasně k Alliprandimu.*)
Pane Giovanni.
(*Alliprandi nereaguje, Tetínek po chvíli důrazněji.*)
Pane Giovanni!
Alliprandi: (*Lehce pootočí hlavu, pozná Tetínku, ožije.*)
Andrea! Právě jsem špacíroval po Veroně a omlouval se jí, že umřu tady.
Tetínek: Na umírání jsou jiný. Vy musíte stavět, pane Giovanni.
Alliprandi: Když jsem sám, potvora už kolem obšlapuje a brousí kosu. Dnes večer mě políbí na tvář moje poslední ženská.
(*Po chvíli.*)
Pamatuješ na tu - tu baculinku? Santa Maria! To jsem ještě v Luži olíroval.
Tetínek: Terezka.
Alliprandi: (*Něžně.*) Terezka.
(*Zasní se, po chvíli.*) Tady mně leze do postele taková šereda!
Madona mia, to už je třicet let?
Tetínek: Třicet.
Alliprandi: Kdepak je jí asi konec?
Tetínek: Umřela na souchotě.
Alliprandi: (*Radostně.*) Umřela? Bože, já asi vypadám. Takhle mě v nebi ani nepozná. Andrea - někde bych tady měl mít paruku.
(*Tetínek zaváhá, Pacák však vezme paruku a nasadí ji Alliprandimu.*)
Gracia, maestro. Musejí teď Tetínka honit, aby se s tímhle kostelem trochu pohnulo. Dřív se na oltářích nezačne.
Tetínek: Pane Giovanni, Vy postavíte ještě kostelů!
Alliprandi: Na nebesích? Špatně se tam kopů grunty. A nevím, kde bych tam splášil políra.
Tetínek: Třeba budou v nebi polírovat ...
Alliprandi: Jen se opovaž! Vzkázal jsem hraběti, ať pošle pro Kaňku. Dostaví to Francesco. Je to Čech jak poleno - hned mu připomeň, že sochy udělá tady maestro Pacák, že jsem slíbil.
Pacák: Díky, pane.
Alliprandi: (*Již s vypětím sil.*) Teď už plavte do těch svejch životů. Chci se ještě chvíli ... (*Zasténá.*) ... procházet Veronou. Tam už je dávno jaro.
(*Alliprandiho pohled se opět upře do dálek, Tetínek s Pacákem tiše odcházejí.*)

Obraz třetí

Hostinec u bílých lvů

Dr. Staudenrauss, Pacák, Tetínek, Füssel, Kaňka

(*Dr. Staudenrauss sedí u stolu a podřimuje. Od pokoje tiše sestupují Tetínek a Pacák.*)

Dr. Staudenrauss: (*Bez zájmu.*) Domluveno?
Tetínek: Pan Giovanni je velice unaven.
Dr. Staudenrauss: (*Zívá.*) Ani ne tak unaven, jako v posledním tažení.
(*Tetínek s Pacákem sedají. Přichází děkan Náchodský s kufríkem, za ním Füssel.*)
Náchodský: (*K doktorovi, Füssel mu sundává plášť.*)
Tohle není hospoda, ale márnice! Už jsem tady letos podruhé.

Dr. Staudenrauss: Füssel podstrojuje hostům utrejch. Je nahoře.
(*Náchodský odchází do pokoje.*)

Füssel: (*Dotčeně.*) Bei mir ist alles ordnungsmässig ...

Dr. Staudenrauss: Drž hubu, Norbert! Co je s tou pálenkou? To si ji máme nosit sami?

Füssel: (*Již nalévá.*) Doktore, nic jste neobjednával.

Dr. Staudenrauss: To ti musí jeden všecho bulíkovat? Na co máš oči?

(*Füssel staví před Staudenrausse, Tetínka a Pacáka po pálenice. Z pokoje sestoupí děkan Náchodský, rutinovaně praští kufříkem.*)

Náchodský: Kaput.

(*Ke Staudenraussovi.*) Myslejí, doktore, že to je mor?

Dr. Staudenrauss: Čert ví, co to sem přitáh za neřádstvo. Jednu si dají, jistota je jistota. Krev Kristova neduhy nevyhání. Norbert!

(*Füssel nalévá Náchodskému.*)

Náchodský: (Obrátí obsah.) Mor to asi chválabohu nebude. Ve tváři ani na šiji žádné flíček.

Dr. Staudenrauss: A co kdyby byl? Ha?

(*K Füsselovi.*) Dolej!

(*Füssel dolévá všem čtyřem, pije však již pouze Staudenrauss a Náchodský.*)

Palici už měl strupatou vodporně, co?

Náchodský: Vím já? Přece mu nepolezu pod paruku.

(*Pauza.*)

Dr. Staudenrauss: (*Polkne na sucho.*) Kam?!

(*Zuřivě přechází místností.*) Humánní prasata! Tenhle národ jednou zajde na svý lidumilný prasectví!!

(*Vztekle si balí instrumenty, kFüsselovi.*) Funebráci ať truhlu zaletujou!

(*Chce odejít, ve dveřích se však střetne s přicházejícím Kaňkou, panský ustrojeným v paruce.*)

Medicína a zasraný city! Nikdy víc!

(*Teatrálně ke Kaňkovi.*) Sláva Bohu na výsostech!

Kaňka: Sláva mu. Hledám doktora Baltazara Staudenrausse.

Dr. Staudenrauss: To jsem já, pane ... pane?

Kaňka: Kaňka. Architekt na Starém Městě Pražském. Hrabě Trautmannsdorf mne informoval, že léčíte pana architekta Alliprandiho.

Dr. Staudenrauss: Léčil jsem.

Kaňka: Co je s ním?

Dr. Staudenrauss: Nic zvláštního. Poručil duši Bohu. (*Praští dveřmi.*)

Náchodský: Proč tak zuří?

(*K Füsselovi.*) Podej brk!

(*Vyndává z kufříku papír a lahvičku s atramentem, bere od Füssela brk a nasazuje ke psaní, k Tetínkovi.*)

Co to bylo zač?

Tetínek: Giovanni Alliprandi.

Kaňka: (*Velmi smutně.*) Giovanni Batista Alliprandi. Architekt ze země vlašský.

Náchodský: Vědí to jistě?

Kaňka: Jsem jeho přítel.

Náchodský: Vida ho, Talijána! Umře si v horoucích peklech.

Pacák: Pan Giovanni umřel ve svém rodném městě. Veroně.

Náchodský: (*Káravě.*) Matrika není kratochvilnej román, ale čistá pravda.

Tetínek: Ale pan Giovanni ...

Náchodský: (*Přeruší.*) Jak byl asi stár?

Tetínek: Tak přes padesát.

Kaňka: Padesát čtyry.

Náchodský: (*Balí, povstává, Füssel mu pomáhá do pláště, ke Kaňkovi.*)

Funus zaplatí hrabě?

Kaňka: Ne! Já.

Náchodský: (*Na odchodu.*) Tak si jdou vybrat plac. V kryptě je už těsno.

(*Náchodský s Kaňkou odchází.*)

Obraz čtvrtý

Tetínkova světnice

Kaňka, Tetínek, Pacák

(*Kaňka přechází světnicí. Na policice soubor drobných figurek Poslední večeře Páně.*)

Kaňka: Nastavěl jsem se už něco paláců a kostelů, ale vždycky jsem šilhal, co dělá Giovanni. Pokaždý se u něho někde zatřpytilo! Já nabíral do dlaní a byl pořád o krok vzadu. Potom Giovanni umřel. A já stál na místě. Myslel jsem si - počkáš pár let. Až ti bude jako jemu, zatřpytí se taky! A nepostřeh jsem ani, že se kolem mě, stojícího, přehnal kulhovej stín.

Pacák: (*Do ticha.*)

Dál, baumajstře, ta legenda se hezky poslouchá.

Kaňka: To není legenda. Delší čas cestuju do Prahy zajiždkou přes Zelenou horu.

Tetínek: Tam přece teď staví ... chromej Santini!

Kaňka: Už i ty to víš?

Tetínek: (*S despektem.*) Hejtman ten zázrak viděl cestou do Drnholce. Šílenství z Frankrajchu! Žďárskéj opat Vejmluva křísí prej cisterciáckou slávu za každou cenu.

Kaňka: Santini není šílenec, ale je šílenství schopen. To mu upřímně závidím.

Pacák: K naší věci, baumajstře.

Kaňka: (*Kategoricky.*) Giovannimu všechna čest. Já však - vzdor jeho údajným slibům - volím lepší řešení. Už proto, že v tomhle zatraceném městě spí svůj věčný sen.

O Jiříka se ucházeli na biskupství.

Tetínek: Milej políre, pak tedy neviděli Luitgardu!

Kaňka: Já se už rval s mnohejma špalkama pro hrst štěstí. V dlaních mě hrálo jen chvíli. I prasetem humánním jsem byl! ... a Johanku pochoval. Láska?! Rozeschla se za ty sukovitý léta. Ale dlátem, dlátem si troufám!

Kaňka: (*Pobaveně.*) Na těch pár usmolenejch kameníčků z vůkolí.

Tetínek: (*Snaží se zamluvit.*) Co je to ta ... Luitgarda?

Kaňka: Luitgarda?! To je kámen, kterému buší srdce. Kámen, z kterého tryská Spasitelova krev nepřetržitě do Vltavy. Manuál sochaře! Zjevení boží!

Pacák: (*Ironicky.*) Pak tesal ten kámen Bůh?

Kaňka: Matyáš, sochař z Tyrol.

Pacák: Tyroláci jsou studený jak abatyše.

Kaňka: Matyáš je vyvolenec boží.

Pacák: Pak vy jste tím Bohem!

(*Pauza.*)

Kaňka: Odjízďím do Prahy, Andres. Dohlídni na tesaře, ať je vazba precízo.

(*Chladně.*) Na jihu žijou odporný zvířata, skvrnitý jak tyfus. Jsou u mršiny dřív, než jí vychladne dech. To aby urvaly nejlepší kusy vlahýho masa. Říká se jim hyeny.

Pacák: Pan Giovanni, než mu vychladl dech, říkal něco o staviteli českým do morku kostí.

(*Bezelstně.*) Nevíte prosím kdy ten stavitel dorazí?

Kaňka: (*Vyveden zkonceptu.*) Ksindl zapráskaná!

Pacák: (*Odchází.*) Klaním se!

(*Pauza.*)

Tetínek: Pane ... je to sopouch, ale ... duši má čistou.

Kaňka: (*Velkopanský.*) Pak ať se příště vysoptí za humny. Nejsem hej počkej!

Tetínek: Tedy v něm štáva není?
Kaňka: Žluč se v něm vaří!
(Po chvíli sdílně.)
Já se, Andres, potatil. Já měl cestu vysmejčenou a s parukou se narodil. Taky vím, že naše český moře brázdějí kocábky nahrubo tesaný, na kterých by jednou mohly zasvětit plachty. Plachty však třeba pracně napínat!
Tetínek: Je-li ještě možno ...
Kaňka: Kontrakt sepíše hrabě s Matyášem. Pacák ať sbubnuje do své dílny ještě pár kameníků a může jim mistrovat - tolik šťavy v něm je. Matyáš však nese výhrady! Je to razantní mládenec, kterej ocení pouze pokoru.
(*Již spěšně.*) Vráť se asi za tejdě - chce-li, ať ještě rozváží.
Tetínek: Díky, pane.
Kaňka: Seš snad Pacákův samaritán?
Tetínek: Jsem jeho přítel.
Kaňka: (*Nostalgicky.*) Pak tě chápu. Mně Giovanni chybí.

Obraz pátý

Hostinec U bílých lvů

Kaňka, Braun, hejtman Walter, Füssel, Pacák

(*Kaňka, Braun a hejtman sedí u stolu. Braun se rozhlíží s despektem po hospodě.*)
Braun: Tedy v tomhle kutlochu Giovanni dokonal?
Kaňka: Přesně tak.
Braun: Kaňoure, já tě nechápu. Bydlíš v hospodě, ve který je smrt nejčastějším hostem. Na vlastní náklad.
Kaňka: Co na zámku? Hejtman hlídá komtesky jak čert.
Walter: (*Nerudně k Braunovi.*) Smrt sklídí úrodu kdekoliv, mistře.
Braun: Hejtman hlídá špatně. Na zámku je i tak veselo.
Kaňka: Ale není tam klid. Tady tě objímá na každém kroku, vášnivější než všechny tvoje komtesky!
Braun: Tak si stárni, papriko. Bejvaly doby, kdy ses nežilýroval.
Kaňka: Baumajstrovi ztěžknou grunty, když dostavuje za přítele.
Braun: Jenže život mašíruje dál! Batalióny dnů se možná šklebí před náma a v každý tý jednotlivý tlamě stejně spí malá Smrt.
Kaňka: Giovanni byl dobrák. Klidně by nechal v kostele řezat místního diletanta.
Braun: (*Pobaveně.*) Pan nebyl dobrák, ale hazardér.
Walter: Taky mně přišel jaksi měkkošrdcatě ...
Kaňka: Víte co, pánové? Kdybych neznal tu nafrněnou pražskou primadonu Brauna, vzal bych ho taky.
Braun: Tedy skutečně nevíme. Kdo ho školil?
Kaňka: To je právě to. Dluhy a nejistota.
Walter: A tak, proč jaksi?
Kaňka: Má v sobě svinskou hrdost pastuchy, kterej vyřezal svůj první betlém. Ale ta hrdost v něm leží jak v královský pokladnici!
Braun: Takže - chráněncem má mecenáše?
Kaňka: Můj polír chová ve světnici pár jeho figurek: Poslední večere. Celej stůl se cpe o život a tváře jedlíků se lesknou mastidlem ... člověk slyší kosti odletovat! Ale Jidáše, Jidáše nepoznáš. Já ... já ti na jednou dostal nádhernej hlad!
Braun: Já taky.
(*Houkne na Füssela.*) Etwas zum Essen!
Kaňka: Nepřetvařuj se, Matyáši. Sochař seš bez konkurence, ale ...
Braun: Ale já mám opravdu hlad! Hejtmane, že si taky zobnete?

Walter: (*Zavrtí se.*) No, přijde na to ...
(*Vejde Füssel.*)
Füssel: Was wünschen Sie, bitte?
Braun: Co máš?
Füssel: Je tam slepička s nádivkou, potom holoubátka s nádivkou, potom ...
(*Předstírá přemýšlení.*)
Braun: Potom slepička bez nádivky ... Kdes toho ptáka našel? Nebylo to chciplý?
Füssel: Pošmáknou si, ten fůgl je do zlatova vypečenej.
Kaňka: Prostři nám.
Füssel: (*Sekne úklonu.*) Nur erste Qualität!
Braun: Tahle venkovská verbež je samá prvotřídnost. Ten tvůj kumštýř taky Vytáh vůbec někdy paty za humna?
Kaňka: Sotva.
Braun: Ale na velký kšefty by se cejtil!
Kaňka: Pravda, Matyáši, viděl jsi Berniniho, znáš Řím ...
(*Füssel přichází a postupně prostírá.*)
Jsem tady krátce, ale ... tady je ti zvláštní kraj. Podél panských cest tisíce třešní, velkých a ušlechtlejších, jemný chuti. V lesích a úvozech zase třešně. Malý a nevzhledný, s rejhama po ptačích zobanech. Ptácnice.
Braun: Warum sagst du mir es?
(*Füssel položí doprostřed stolu táč s velkou pečenou slepicí.*)
Kaňka: Měl bys ty ptácnice ochutnat. Něco na nich je.
Braun: (*Razantně ukrouť stehno.*)
Že prý zrovna před stoletím padaly na Staroměstským rynku něčí hlavy. Neměly to od těch ptácníků?
Füssel: (*Dokončí obsluhu, odchází s úklonou.*) Guten Appetit!
Kaňka: (*Sáhne po druhém stehně, ukrouť ho.*)
Poněvadž každá slepice má jenom dvě stehna ...
(*Položí po významné pauze stehno na hejtmanův talíř.*)
... spokojím se s prsíčkama.
(*Přitáhne si táč před sebe, všichni jedí.*)
Braun: To jsou ti Čechové, hejtmane. Charakterní všude a vždy, ale sežerou to nejlepší! A člověk má ještě pocit, že je o něco připraven.
(*Plnými ústy.*) Ten jeho moula namyšlenej ... wie heisst er?
Walter: (*Plnými ústy.*) Pacák.
Braun: Tak ten by to řek ještě hůř: Poněvadž slepice má jen jedny prsíčka, vezmu zavděk stehnama!
(*Walter s Braunem se dusí smíchy, přichází Pacák.*)
Kaňka: Dáváš si na čas.
Braun: (*Zkoumavě ho prohlíží.*) To je ten zázrak?
(*Pacák mlčí, Braun znenadání.*) Prsíčka už nejsou!
(*Braun s Woldem se trhají smíchy.*)
Tvůj přítel Kaňour se s nima spokojil!
(*Salva smíchu.*)
Pacák: Nevím, že bychom byli přáteli. Bůh a baumajstr držejí na jinšího vyvolence.
Braun: (*Odloží kost, odsune talíř, předstírá údiv.*) A nevíš na koho?
Pacák: (*Bezelstně.*) Na nějakýho tyrolskýho fracka.
Braun: (*Z rovnováhy.*) A jakpak se ten fracek jmenuje?
Pacák: Jako můj táta, blahý paměti.
Braun: (*Arogantně.*) A jakpak se jmenoval tvůj otec?!
Pacák: Matěj.
(*Walter s Kaňkou dušeně vyprsknou.*)
Braun: (*Zařve.*) Füssel!
(*Füssel vystrčí hlavu.*)
Sklid' si ten brajgl! Und gib Brandwein!

Füssel: (*Sklízí.*) Wieviel?
Braun: Siehst du nicht?! Dreimal!
(*Ledově k Pacákovi.*)
Milej pastuško, tak ty si seš fest jistej, že umíš so-
chy?
(*Nečeká na odpověď.*) A cos to vydlabal na pod-
zámčí? To ti hejtman neřek, že svatej Prokop ndr-
ží na řetěze krávu, ale ďábla!?

Walter: (*Sladce a káravě.*) Já jim to říkal, hošíčku. Právě ta
kravička se panu Braunovi nezdá. Na vejšku je so-
cha čtyři lokte podle smlouvy. Ale ďábel, ďábel vy-
padá úplně jinak, hošíčku. Má děsivou úskočnou
tvář!
(*Füssel přináší tři pálenky.*)

Pacák: Na mě se ďábel vždycky díval telecím vokem a mlu-
vil sladce a lepkavě.
(*Kaňkovi cuká.*)

Braun: (*Podá Walterovi a Kaňkovi číši.*) Hejtmane, zejtra tu
krávu předělám v tak strašnýho tojfla, že před ním
v děsu utečete. A bude to skoro grátis!

Walter: Potěšení na mý straně, ale ... nepřehánějí, vašnosti?
Den je secsakramenstky krátká doba.

Braun: (*Sebevědomě.*) Es kommt darauf an.
(*Všichni si přituknou a obrátí pálenky do sebe.*)

Kaňka: (*K Pacákovi.*) Měl by ses zejtra na Mytyáše dívat.
Kámen mu pod rukama jen pokvete.

Pacák: (*Pevně.*) Nepokvete dlouho!

Braun: (*Vyletí.*) Co tím chceš říct?!

Pacák: (*Ke Kaňkovi.*) Rozmlátím sochu sám, dotkne-li se jí.

Walter: To bych jim neradil, hošíčku. Vědí, proč tady jsou?

Pacák: Stran smlouvy.

Braun: (*Znechuceně k Walterovi.*) Neskončíme to, hejtma-
ne? Kvůli Kaňourovu misionářství zajde váš kostel
na úbytě. Copak tady nemáte někoho snesitelnější-
ho?

Kaňka: (*Významně.*) Baumajstr měl vždycky hlavní slovo.

Braun: (*Zhnuseně vzdychne.*) Ech, Franc, to je to tvoje pro-
vinční šupáctví.
(*K Pacákovi.*) A ty vyklop upřímně - kdo tě sem na-
strčil?

Pacák: Já sám. Musím živit rodinu a dílenský tovaryše.

Braun: (*Cynicky.*) Je červen. Zrajou přece ptáčnice.

Kaňka: (*Mírní ho.*) Matyáši -

Braun: Se mnou se taky nikdo nemazlil.
(*Prosebně.*) Hejtmane, přizvěte si betlemáka k sobě
na úřad. Když má baumajstr poslední slovo, musím
stejně podepsat i očištec. Co je holt böhmisch, to
böhmisch zůstane. Ale dneska, dneska mám chuť
vypít tuhle knajpu! Füssel!

Obráz šestý

Úřadovna hejtmana panství
Hejtman Walter, Pacák

Walter: (*Hejtman sedí v paruce za stolem. Píše a slabikuje.*)
So geschehen im Schloss Leitomischel -
(*Zarazí se.*) Co máme dnes za den?

Pacák: Dvacátýho.

Walter: Letí to, letí.
(*S ulehčením.*) Punktum! Ještě untršriftíček ...
(*Podstrčí Pacákovi list.*)

Pacák: (*Čte, po chvíli.*) Hejtmane, a kdo zaplatí dílenský
tovaryše?

Walter: Voni, hošíčku, to je ten regres, že voni.

Pacák: Z jednoho sta zlatejch ročního platu? Braun má tři
sta jen pro sebe!

Walter: Braun je pan kumštýř. S tím nehnou, hošíčku, hra-
běcí foršriftý jsou svatý.

(*Přeslazeně.*) Když budou snaživej a šikovnej,
šoupnu jim občas nějaký to masíčko a pivíčko a ka-
pouněčka ...

Pacák: Kapouna si můžou ...

Walter: (*Tvrdě.*) Chlapče, jim kapoun nešmakuje? S kapou-
nem se musí umět. Každý kapoun je zprvu houžev-
natej a tuhej, ale nakonec se jen rozsejpá!

(*Ubere.*) Však si můžou ještě jinší kšefty někde ob-
starat, aby dílna prosperovala. Kameníkovi město
ruce utrhá.

(*Pacák konečně podepíše, Walter chvatně bere lej-
stra.*)

No - a že to nebolelo?

(*Náhle jako by si vzpomněl.*) Já mám pro ně taky
kšeft! Schod z kamene pískovýho mně na podsíní
prask. Tady maj zlatku, hošíčku, a můžou se do to-
ho dát.

Pacák: (*Nebere.*) Já nejsem kameník, hejtmane.

Walter: (*Uloží zlatku, s potížemi se ovládá.*) Jen počkají, až
se pan Braun z Prahy vrátí! Maj velký štěstí, že po-
depsal smlouvu dřív, než voni rozmlátili svatýho
Prokopa!

Pacák: Svýho panáka budu rozbíjet? Leda že by mu v no-
hách ďábel dřepěl - to do něj Bůh jistě bleskem
praštil.

Walter: Měl jsem na zahradě nádherně košatou třešeň. Ale
už nemám. Její vlastní plody ji vyvrátily. Neunesla
chuděra jejich tíhu. Bylo těch třešniček moc, hošíč-
ku.

(*Podává Pacákovi smlouvu a otevírá dveře.*)

Tady maj kopii - a s pánembohem. Práce nepočká.
S třešněma se musí umět, hejtmane. Že voni je za-
píjeli pivíčkem?

(*Walter v prchlivosti přibouchne dveře.*)

Obráz sedmý

Pacákova světnice
Pacák, Marta

(*Marta sedí u stolu a dere peří. Přichází Pacák,
zběžně ji políbí a sedá.*)

Pacák: Spolk bych pár volů i s povozem.

(*Marta před něj staví misku.*)

Kapusta. To jsme na tom tak bídne?

Marta: (*Po chvíli.*)

Dnes byl den splatnosti. Dala jsem děkanovi, co
jsme dluhovali - za pohřeb Johanky. Děti nemají už
ani tu kapustu.

Pacák: (*Odstrčí nedojedenou porci, přechází nervózně po
místnosti.*)

Co mně vyčítáš?

(*Marta mlčí, Pacák křikne.*)

Co mně vyčítáš!?

Marta: Nekřič, vzbudíš děti.

Pacák: (*Tlumeně, avšak naléhavě.*) Tak řekni, co mně vyčí-
táš.

Marta: Johanku ti vyčítám. Bylo jí šestnáct.

Pacák: Nerozumím ti. Boží vůli nezměníš.

Marta: Doktor mně všechno řek. Umřela stejně jako bau-
majstr. Zabils ji.

(*Pauza.*)

Pacák: Vzpamatuj se, Marto! Václava jsem zabil taky já?

Marta: Václav umřel čtyřlétéj a lidi tenkrát mřeli v hou-
fech. Johanka umřela jediná.

Pacák: Mluvíš z cesty. Nevíš, co říkáš.

Marta: Víím, co říkám. Seš bezcitně paličatej.

Pacák: (*Zvýší hlas.*)

Má paličatost dala Johance život!

Marta: (*Již se neovládne, křičí též.*)
A taky jí ho vzala! Tvá paličatost nás přikreje dr-
nem všechny!
Pacák: (*Řve.*) Neřvi, vzbudíš děti!
(*Marta pláče do zástěry.*)
Dobře, co mám ještě udělat?
(*Pacák ji hladí po hlavě.*)
Tak, řekni si.
(*Po chvíli odpovídá sám sobě.*)
Pracuju pod Matyášem. Prodal jsem svou čest za
hovězí. Poslouchám luffáka, kterému bych moh bejt
tátou i mistrem. Tak mě aspoň nech v tom bahně rejt
ksichtem!
Marta: (*Zoufale.*) Ale proč?! To nevidíš, že po tobě dupou?
František dorůstá, můžeš ho už brát do dílny ...
Pacák: Ať dupou! Tam aspoň žiju, i když mně žebra lámou.
(*Vzplane.*) Ty mě po léta vplítáš do kola svý spoko-
jenosti. Začnu-li jen trochu hledat cestu, nasadíš
mně palečnice výčitek. Nedám se upálit v jedova-
tým plameni tvejh řečí!
(*Praští dveřmi, Marta osamí.*)

Obraz osmý

Dílna kameníků

Braun, Pacák, Kaňka

(*Braun s Kaňkou obchází sochu Naděje. Pacák se-
dí na pískovcovém kvádru.*)
Kaňka: Na první větší práci v kameni je to slušný.
Braun: (*Ironicky.*) Proti kotvě nemám námitek. Kotvu ti
člověk věří. Měl bys asi dělat jen kotvy.
Kaňka: Já mu věřím víc než kotvu. Skoro celou Naději.
Braun: A co mu nevěříš?
Kaňka: Nevěřím mu, že tě jednou trumfne.
Braun: (*Popuzen.*) To říkal?
Kaňka: Nahlas ne. Jde cestou klikatou a delší. Ale jde po-
malu a vytrvale, zatímco ty ...
Braun: (*Vpadne.*) Podívej se na ten ksicht! Naděje bezna-
dějná! To není úsměv, ale úškleb.
Kaňka: Rázuje si to pěšinou pěkně zostra.
Pacák: Úsměv neumím, protože ho neznám.
Braun: Neznáš! Ženu doma nemáš?
Pacák: Nemám ženu, mám řeholnici. Uzamkla se v klášte-
ře svejh vzpomínek. Modlí se k oltáři naší dávný
lásky. Já jsem pro ni jen pohrobkem sebe sama!
Svým vlastním levobočkem, zrozeným z cizoložství
dřeva a kamene.
(*Pauza.*)
Braun: To se mu to rázuje, když si tak krásně trpí! Franci,
on si trpí! On z něj snad bude i sochař!
Kaňka: Já už si ani nepamatuju, kdy jsem si naposled zou-
fal.
Braun: A já? Jak já musím vzpomínat nad každým
Kristem, co je utrpení. Div že se štípat nemusím! A
on si klidně bezostyšně trpí.
Kaňka: Já, císařskej architekt, zoufám si jedině nad peněz-
ma. Kam je zahodit, abych neublížil?
Braun: Dej Pacákovi, pro každou zlatku se vzteká.
Pacák: Nevztekám se pro zlatky, ale pro křivdu!
Kaňka: Vidíš, Matyáši, co je to za nestvůru? My už jsme je-
nom dobrý, nám už jenom aplaudujou. Na Santiniho
plivou síru a navíc si pajdá! Ale Kaňkovi nikdo ne-
řekne: Kaňko, ty lotře, to není kostel, ale konírna,
nedostaneš nic! Kdybych snad schválně maštale na-
vrh, arcibiskup je se vší parádou vysvětlí a nemrkne
okem. Ech - císařskej architekt je pámbu, a proto tr-
čí na fleku celý léta. Ať mě někdo seřve, ať mě ně-
kdo ukřivdí nebo aspoň krucifix řekne pravdu. Jak

já se pak odvážu! Dyt' já se musím o křivý slovo do-
prošovat! Chvalozpěvy mě zaslinily uši a měšce po-
mordovaly obratle. Pacáku, ty potvoro, já bejt
Braunem, tak tě chválím a přeplácím, až ti velko-
panskej život vykopne inštrumenty z pracek! Já ja-
ko baumajstr nemám to srdce.

Braun: (*K Pacákovi.*) Pan Kaňka je známej lidumil - někdy
rád přehání, ale jinak ...
(*Ledabyly.*) Rozbiješ si sochu opět sám, nebo to
svěříš mně?

Pacák: (*Vybuchne.*) Nemáte právo!

Braun: (*S úsměvem.*) Já vím - je to křivda, že? Ale ty seš
přece můj nejlepší tovaryš.

Pacák: (*V ráži.*) Přijede si jednou za čas. Na nic ještě nesáh
a jenom komanduje. Jestli vůbec umí držet inštru-
menty!

Braun: (*Cynicky.*) Že neumím? Tak se dívej, pastuško.

(*Vezme kamenické kladivo a urazí soše hlavu.*)

Pacák: (*Vzplane, vezme do rukou špičák a pokročí
k Braunovi.*) Ty grázle!

Kaňka: (*Zastoupí mu cestu.*) Hraješ si s ohněm, Matyáši.

Braun: Spiele. Und so viel gern.

(*Pauza, Pacák odhodí špičák.*)

Pacák: Baumajstre, vezmete mě do Prahy?

Braun: Vyplač se do vrby, pastuško. Stěžovat si musíš ve
Vídni, ne v Praze.

(*Zlomyslně se chechtá.*)

Kaňka: Proč chceš do Prahy?

Pacák: Třeba jsem v Praze ještě nebyl. A třeba se chci po-
dívat, na co je vlastně pan Braun tak hrdej!

Braun: To je jiná! Franci, pan Braun mu platí cestu.

Pacák: Neprosím se.

Braun: Tak ty se neprosíš!?

(*Ukáže na bezhlavou Naději.*)

Mistrovsky jsi ten kámen zničil. Hejtman ti ho při-
píše k dobru.

Kaňka: (*K Pacákovi.*) Uchystej se příští neděli.

Obraz devátý

Pacákova světnice

Pacák, Marta

(*Marta tluče máslo v máselnici. Vchází rozzářený
Pacák, v paruce, švihácky oblečen. Martu obejmě a
políbí.*)

Pacák: Už zase voníš po třešňový směle!

(*Vrací se za dveře, dělá tajnosti, po chvíli vchází
s honosnými dámskými šaty v rukou.*)

Tak ber, jsou tvoje!

(*Hodí šaty na stůl, jde opět za dveře.*)

Kde se toulají děti?

Marta: (*Unaveně.*) V lubenskejch lesích. Na roští.

Pacák: (*Vchází s honosným dívčím a mládeneckým oble-
kem, dává je na stůl.*)

Budou jak princata.

(*Nadšeně.*) Marto! Praha je zázrak! Zlomila vaz
hloupýmu venkovanovi! Čím jsem to dosud žil?
Čím se pyšnil? Baumajstr Kaňka mně ukázal tu
Luitgardu, co tesal Matyáš. Já jenom bíděně šlapal
měchy, mysle, že na varhany hrám!

Kaňky si v Praze všichni vážej. Ke Klimentu mě za-
ved. Samý Matyášovy sochy! Jenže netrčejí na
svejh podstavcích - ty sochy tancujou, úplně na-
hlas se modlej ... a smějou. Čertovský dílo si jezui-
ti koupili!

Třetí den jsem si na jednu sáh. Ted' - ted' sklapne
knihu, nad kterou rozjímá, ted' mě okřikne jak ulič-
níka ... To už jsem pohladil její léta - byla dřevěná!

Jako by do mě ... někdo vstoupil.

(Obejme Martu.)

Stanu se měšťanem a začneme jinak! Marto, já si zase věřím! Vzpomínáš, Marto, tenkrát v Luži, pod třešní, poprvé ...

Marta: *(Vymkne se z objetí, neosobně.)* Tenkrát moje láska byla dlouhá a sladká třešňová alej, dnes chutná po pelyňku. Tenkrát mě miloval můj Jiřík, ne masopustní maškara!

(Usilovně tluče.)

Život parukářskej mně míru na rubáš bere. Parukářskej život si žij sám - beze mě.

Pacák: V naší aleji usychají stromy.

Marta: Ve mlejně mého táty mě hejčkal klapot kola. Tady je zakletej do skřípění trámů. Nechci na rynku polýkat pudr a pomluvy!

Pacák: *(Strhává paruku.)*

I já mám srdce doškama krytý a v duši udusanou hlínu. Ale v rouchu žebráckým žebrákem zůstanu!

Marto ... nikdo z nás nevzkřísí mrtvej strom. Co dětem povíme, až uschne poslední?

Marta: *(Přestává tlouci.)* Až uschne poslední, tak ti umřu.

Obraz desátý

Dílna kameníků

Braun, Kaňka, Walter, Pacák

(Braun s Kaňkou a hejtmanem obhlíží novou sochu Naděje, daleko dynamičtější než předchozí, v rozevlátém šatě, s braunovským úsměvem kolem úst.)

Braun: *(Marně skrývá překvapení.)* Vidiš, jak mu pražskej vítr rozfoukal faldy?! A kotvu má, syčák, pořád jako cent.

Kaňka: *(Peprně.)* Ještě jednou mu rozmlátíš sochu, a budeš jeho učedník!

Braun: *(Už nadšeně.)* Dokud sochař nedokáže zinknout do lebky svou vlastní nejmilejší sochu, není ještě sochař!

(K Pacákovi.) Můj mistr v Solnohradě přitáh do dílny hampejznou holku, nahou postavil na kámen, kydnul na ni mokrej lantuch a na mě zařval: Tohle je, knechte, Panna Maria! - Ta děvka se smála, až na ní prostěradlo schnulo. A když uschnulo, musel jsem ho z ní já, usmrkanec, stáhnout, znova namočit a rozprostřít po tom neznámým, horkým a růžovým mase ... Zabít jsem mistra chtěl! - Holka chodila celej tejden a každý ráno voněla hříchem. Ale sedmej den ji mistr vyhodil a říká: Vidiš, smrade? To už je socha.

(Prudce.)

Od té doby se mně každá sebesvatější svatá rodí jako horký a růžový pokušení - teprve potom ji ochlazuju svatozáří a po paty oblíkám do průsvitnejch mušelínů!

Kaňka: *(Obhlíží stále sochu.)* Jeho světice se halí do reznýho plátna a ňadra maj zvadlý a vypitý. Jejich pohled má chuť ornice.

Braun: Něco na nich je.

Kaňka: *(Náhle.)* Hejtmane, Braun koštuje ptácnice! Tenhle nóbl člověk se potlouká po lesích a koštuje ptácnice!

Braun: To bych si dal! Jsou pěkně fujtajflový.

Kaňka: *(K hejtmanovi, směje se.)* Vidíte, hejtmane? Přiznal se! Už obrostl českým lišejníkem.

Walter: Pan Braun má přístup do hraběcích sadů, kde rostou ušlechtilý sorty.

Kaňka: To ho právě rozčiluje - mít přístup! Měl přístup do

ložnic komtesek a radši tam nešel. Oknem? Prosím. Komínem? Budiž. Ale dveřma?

(Braun se chystá vybuchnout, Kaňka špičkuje.)

Vidíte, hejtmane, jak se Tyrolák prachobyčejně česky vzteká?

Braun: *(Znova zaujat sochou Naděje.)* Opravdovej sochař nespí, dechá piliny, žere kamennej prach, pomalu chcípá na všechny neduhy světa ... Jen tudy vede cesta do sochařskýho nebe! Na jeho brány musíš bušit pětkrát, aby se pošestý otevřely. Opravdovej sochař dokáže všechno na světě!

(Furiantsky.) Třeba chcípnout ve stejnej den, ve kterým se narodil!

Kaňka: *(K Pacákovi.)* Taky to chce nebydlet v chalupě na předměstí. Chalupníkovi nikdo kšefty nezadá! Řádněj řezbář musí poblíž rynku měšťanem bejt a slušně se oblíkat.

Pacák: Marta je chalupě zvyklá.

Braun: Babský tlachy! Je ti ksakru skoro šedesát! Na co čekáš? Praštíš do stolu, zapálíš chalupu!

Kaňka: Český chalupy jsou napresovaný na sebe, Matyáši. Zapálíš svý a hoří i jinde.

(K Pacákovi.)

Ale jít to musí. Důležitý je, jakej kabát nosí srdce, ne tělo. Leckterej hrabě by po žebrotě šel, kdyby se vidělo, co srdce oblíká.

Braun: Jestli se budeš před sukní klepat, zavolám Thényho, krajana. Už taky obrůstá tím vaším svinstvem. Domů se mu z Jaroměře nechce, potvoře.

Kaňka: Matyáš teď prohání jaroměřský sukně. Já se v Litomyšli občas ukážu stran pivovaru - kdybys chtěl, kreslil jsem pro Poličku mariánskej sloup ... mám jim sochaře vybrat. Matyáš se teď se Šporkem pakuje ...

Walter: To pane baumajstře dobře nepůjde. Hrabě s Pacákem na erby a jiný kumšty počítá ...

Kaňka: *(Vpadne.)* Na erby stačí zdatnej kameník.

Walter: Pánové, Pacák je sice - pro forma - svobodná persóna, ale ... Baumajstře, zabíháte jaksi mimo kompetenci.

Kaňka: Hejtmane, pivovar sem, pivovar tam. Já mám kšeftů!

Walter: A tak ...

(Polyká.)

... je třeba ho na rathauzi doporučit?

Kaňka: Je třeba.

(Laskavě k Pacákovi.) Polička je křišťálově česká. Jako ty, Jiříku. Našeho svinstva je tam tolik, že i přes hradby přetejká. Bylo by škoda, kdyby tam litomyšlskej měšťan Pacák nesochal.

Braun: *(Stále pokukuje po soše.)*

Pěkná sběř, ty Češi. Hřbety pokorně ohnutý, ale myšlenky mordýřský. Alpy jsou přece proti těm vašim pahorkům perlovej náhrdelník! Co to tady lítá v luftě?!

Obraz jedenáctý

Pacákův měšťanský pokoj

děkan Náchodský, Dr. Staudenrauss, Marta, Pacák, dcera Marie, syn František, Kaňka, Tetínek

(Na loži vyzdobeném květy a osvětleném svícemi leží Marta. Před ložem klečí Pacák, po jeho pravici dcera Marie, po levici syn František. V popředí vedou tlumený rozhovor děkan Náchodský a Dr. Staudenrauss.)

Náchodský: *(S obavou.)* Doktore, na co vlastně umírá?

Staudenrauss: Mučte mě, děkane, neřeknu ani svatý inkvizici. Kypí zdravím a přece je v agónii.

Náchodský: Takže - žádná infekce?

Staudenrauss: Takhle odcházejí na věčnost jedině milující vdovy. Umírají steskem po svém nebožtíkovi a samy si pošlou i pro kněze.

Náchodský: Ale Pacák přece žije?

(Staudenrauss pokrčí rameny. Náchodský jde k Martině loži.)

Milá dcero Marto! Na nebesích se zase uvidíme, v království božím, věčnosti blažený.

(Rutinovaně stříká kropenkou.)

Děkujeme Ti, Pane, že přijmeš dceru Martu pod ochranu svou. Amen.

(Náchodský odejde.)

Pacák: Marto, udělám všechno, co chceš - jenom nás neopouštěj, zůstaň u nás!

(Hladí Martu po tváři.)

Sáláš a žhneš - je v tobě tolik života!

(Překotně.)

Až se uzdravíš, vrátíme se všichni do chalupy. Zase nám budou trámy zpívat uspávančky a sladce nás kolíbat ... Paruku nenosím - podívej ... Jestli chceš, nevezmu dláto vůbec do ruky!

(Staudenrauss jde k Martě, sáhne jí na čelo.)

Žádný svatý panáky už řezat nebudu ... začnu žít jenom pro tebe a naše děti ...

Staudenrauss: *(Chladně, aby zakryl dojetí.)* Už lhát nemusíš, už tě neslyší.

(Pacák se schoulí žalem, Staudenrauss po chvíli.)

Dívá se, jako by ti uvěřila.

(Vytáhne měšec, položí ho na stůl.)

Odpusť, že vracím na ořechách.

(Na odchodu.) ... a zatlač jí oči, ať se tak nedívá.

(Varhanní předěl, scéna se krátce ponoří do tmy, varhany burácejí. Po chvíli se scéna opět nasvětlí. Truchlíci Pacák již bez dětí, Marta s očima navěky zavřenýma. Hudba dozní. Tiše vcházejí Kaňka s Tetínkem.)

Tetínek: *(Polohlasně.)* Jiříku.

Pacák: Umřela mně. Já ji utrápil.

Kaňka: *(Položí klečícímu ruku na hlavu.)*

Osud ji utrápil.

Kde jste, kde císařové?

Umřeli jste.

Kde, světa mocnářové?

Již víc nejste.

Kde jste pak, kde, knížata?

Kde přeslavná hrabata?

Kde jste, kde i měšťané?

Ach, v kostnici.

Jináče se nám nestane,

chtíc nechtící!

Pacák: *(Po chvíli.)* Naše láska zhořkla a uschla. Už není.

Tetínek: *(Kleká k Pacákovi.)* Že není? A co vaše děti? Vaše láska už na květ nasazuje.

Kaňka: Možná, Jiříku, že není žádných nebes. Co když je jenom červ a prach? Pak tady na zemi zůstane po člověku to, co v prach nelze obrátit. Třeba - tvoje sochy!

(Pauza.)

Závidím ti, Jiříku. Lidi i za tři sta let budou číst z těch soch, jakým plamenem hořela vaše láska.

(Pauza.)

A co lásek vzplane za ten čas pod budoucíma Kalváriema, který ještě stvoříš!

(Odloží paruku, bez níž vypadá nečekaně prostě, kleká k nim.)

Dějství 3.

Osoby:

Jiří Pacák, řezbář 65 - 70

Anna, Pacáková žena 65 - 70

František Maxmilián Kaňka, architekt 55 - 60

František, Pacákův syn 25 - 30

Odehrává se v Moravské Třebové v letech 1738 - 1740.

Řezbářská dílna

Pacáková světnice

Křížový vrch

Obraz první

Řezbářská dílna

Pacák, syn František, paní Anna

(Pacák se synem Františkem pracují na soše Bičovaného Krista. František po chvíli odstoupí a s obdivem sleduje otce.)

František: Včera se tady ježila změt třísek. Tohle já nikdy nedokážu.

Pacák: *(Při práci.)* Taky jsem kdysi myslel, že vyřežu Krista, jak ho zbičovali. S ušlechtilou tváří, nadívanou mandlem libeznosti.

(Předvede pozici.)

Dřepěl pak v dobrém rozmaru jak po výtečný traktaci.

(Vstoupí paní Anna s hrncem v ruku, nepozorována zaujatě naslouchá.)

František: Cožpak tohle není Kristus?

Pacák: *(Pokýve záporně hlavou.)*

To je svištění důtek, co vsáklo do mejch ran, než se zajizvily. Zraňuju kmeny až do duše.

(S předstíraným vizionářstvím.) Teprve pak se někdy stane zázrak. Kristus čertví odkud sestoupí, sám se přiváže k pranýři a trpí.

(Směje se Františkovi, že je výstupem tak zaujat, bere ho kolem ramen a usednou.)

Až na tvý nebe vyplujou červánky, i ty budeš dřevu vyprávět svůj život. Do poslední kapky šarlatu.

(Paní Anně spadne poklice, oba zbystří, Pacák radostně vykročí k ní.)

Anna: Jen pokračujte. Já tady nejsem. Vyprávějte si se dřevem.

Pacák: *(Laškovně jí chce vzít hrnec.)*

Přestaň tejrát, babo, a pochlub se, z čeho ti poklice třískla.

Anna: *(Nepustí.)* Z hrnce! Přece neskončíte tak důležitou rozpravu pro jednoho pečenýho kapouna, co se v tom hrnci krčí?

Pacák: *(Zmocní se kusu masa a cpe se.)* Já už jsem tak starý, že mladý kapouny snáším jedině pečený a jedině uprostřed rozpravy.

Anna: *(Jde s hrncem k Františkovi, mateřsky.)*

Pojď sem, ty dítě nešťastný.

(Usazuje ho a dává mu hrnec do klína.)

Vlastní tatík je krkavec. Tady máš, zbytek jsem pro tebe zachránila.

Pacák: *(Hodí po ní kostí.)*

Babo jedovatá! Jakej zbytek? To do sebe nenacpe, ani kdyby puknul!

(Domáhá se dalšího sousta.)

Anna: Jedeš, krkavče! Rachotit kostma můžeš vo hladu.

(Hladí Františka, který se jejich obvyklému škádlení směje, po chvíli uchopí stehno a podá je Pacákovi.)

Zadav se, dědku. Jestli to není škoda.

(Oba lačně jedí, Anna s povzdechem.)

Pacák: Že já si tě brala. Jako bych neměla dost jednoho pomatence. Dalšímu vonuce peru a pec roztápím.
(*Plnými ústy.*) Nelituj se, babo. Ty už jiná nebudeš. Až hlady umoříš mě, seženeš si stejně dalšího. Když ne řezbáře, tak štafíra. Jen když z něj kumšt potáhne.
Anna: (*Bere prázdný hrnec.*) Až se tě zbavím, dalšího dědka si na krk neuvážu.
Pacák: Ale uvážeš.
Anna: (*Vezme uštěpačně Pacákovi kost a hodí ji do hrnce.*) I to psisko by vožebračil!
František: (*Dává kosti do hrnce.*)
Paní Anno, byl jak z marcipánu.
Anna: (*Pohladí ho.*) Všecko ti sněd, hochu můj.
(*Odejde.*)
František: Než jsem zvyk vašemu škorpení, myslel jsem, že jste na sebe zlí.
Pacák: (*Bere nářadí.*) My na sebe jsme zlí.
František: Máte se rádi.
Pacák: Nemáme se rádi!
(*Po chvíli něžně.*) Člověk miluje jenom jednou, Františku. Já své lásce dávno stlouk truhlu. Anna už taky svého malíře zakopala. Potácíme se tady, každý ve svém očistci.
(*Pauza.*)
Mám zatrpklou a lakomou babu. Je mně vděčná za láteření a nevděk, protože už nic jiného nesnese. Někde v prachu vzpomínek máme oba svůj palouk, na kterém právě svítá.
František: (*Po chvíli.*) Táto, co byste dělal, kdyby matka neumřela?
Pacák: (*Zaskočen dojetím.*) Řezal bych lžíce.

Obraz druhý

Pacákova světnice
Paní Anna, Kaňka

Anna: (*Anna zašívá košile. Ozve se zaklepání.*)
(*Bodře křikne.*) Pámbů s náma a zlý pryč!
(*Vejde Kaňka. Anna rychle odloží šití, nervózně nabídne židli.*)
Taková nóbl návštěva!
(*Staví na stůl pohár, nalévá víno.*)
Kaňka: Matko, nedělají si škodu.
(*Sedá, nahne si vína.*)
Kdepak je konec mistrovi?
Anna: Tak toho nezastihnou, pane architekt. I to dítě už dostalo rozum a slušně se živí v Poličce. Ale dědek? Straší na Křížovém vrchu vod božího rána do temný noce. Nejí a straší.
Kaňka: Však to je taky raubírna, bušit celej den do kamene!
Anna: (*Bere znovu šití.*)
Raubírna? Taky bych si dala říct takovou raubírnu! Panáky má už dávno hotový. Teď se jenom vydrápe na kopec a vejrá. Na ty panáky, na město a na dědiny dole, zase na panáky...
(*Dolévá Kaňkovi pohár, tlumeně s despektem.*)
Zešíle! Ani inštrumenty už nebere a vejrá. A na noc - na noc votevřá závoru. Já zavřu, von votevře.
Kaňka: (*S obavou.*) Vážně? A proč?
Anna: Prej čeká návštěvu.
(*Nuceně se směje.*) Plesnivec. Chtěla bych tu klekáníci vidět!
Kaňka: To jsou mně zvraty. A já bych pro něj...
Anna: (*Vpadne.*) Na to zapomenou! Zvony na věži už má zpřeházený takhle dost.
(*Nalévá další pohár.*)
Nějak už vyjdeme - kdysi se měl k dílu.

Kaňka: (*Škádlivě.*) Co najednou taková péče, matko? Šílenej dědek stejně udělá, co si zamane.
Anna: (*Ve slabé chvíli.*)
Nechají ho, pane architekt. Chtěla bych do země dřív. Nedělá mně to dobře na srdce.
Kaňka: (*Dopíjí pohár, obrací vše v žert.*)
Ženský zatracený!
(*Na odchodu.*)
Tak se aspoň podívám, jak si vede.
(*Ucítí prosebný pohled Anny, mírně.*)
No to snad smím - Kalvárii jsem navrhoval já.
(*Odejde. Osamělá Anna zahanbeně odloží šití a skloní hlavu.*)

Obraz třetí

Křížový vrch u Moravské Třebové
Pacák, Kaňka

(*Prázdná scéna, iluzívně osvětlená slunečními paprsky. V popředí sedí Pacák a dívá se před sebe do hlediště, které představuje skupinu Kalvárie a daleký výhled na město a okolí. V pozadí se objeví Kaňka, zadýchán po výstupu.*)
Kaňka: (*Po chvíli.*) On vážně vejrá. Na panáky, na město, na panáky...
Pacák: (*Aniž by se obrátil.*) Kdopak nám to sestoupil z nebes mezi havěť pozemskou? Že by Kaňour na prchavou chvíli šajn císařský přízně opustil?
Kaňka: (*Neudrží se.*) Darmojede hubatá! Na zevlování jsi přisedlal?
Pacák: (*Deklamuje.*) Třasořitkové, hejčkaný skřehotem dvorních dam! Vám připadám jak zevloun. To marnotratný ticho tady! A přece se v něm děje víc než hejkání pozlacených oslů.
Kaňka: Hubu máš tuze vejřečnou!
(*Zahleděn na Kalvárii marně skrývá obdiv.*)
Ještě že Matyáš už tvou Kalvárii nespátří.
Pacák: Matyáš ji zná. Čaruje tu jeho duše. Úplně bělostnej, docela rozmilej pták. Posadí se na hlavu Boha Otce a nadáváme si jak trhovkyně do slunce západu. S posledním paprskem zajódluje: Mít tady, pastuško, kladivo, tak...
Kaňka: (*Směje se.*)
Pacák: Co já vím? Tma mu zacpe zobák a on se rozplyne.
Kaňka: A co takhle pořádný kšefty? Něco bych měl.
Pacák: Vidíš ty lotry?
Kaňka: Jenom půlden cesty.
Pacák: Vidíš, jak jim provazy hříchů řezou maso?
Kaňka: Tak už ksakru rozumně!
Pacák: Umučil jsem Krista a nechal ho krvácet, zarmoutil truchlící a nechal je plakat - ale začal jsem lotry a přišla si pro mě Smrt. Pomaloučku se plížila kolem chalupy a pazourou zlehka škrábala na vrata. Šel jsem k závoře a škvírou jí chtěl pohledět do tváře, aby věděla, že se jí nebojím, že chci jen lotrům ještě dopřát pokání...Utekla.
Kaňka: Pro mě si ještě nepřišla.
Pacák: Podívej se dolů, Kaňoure. Na to hemžení pod náma. Na ten shon po chleběездеjším. Žádný z těch lidiček se nezastaví, nespočine, nenaslouchá písni věčnosti. Všechny Smrt překvapí - podetne je nečekaně, protože si na ni neudělali čas.
(*Radostně.*) A mně, Kaňoure, počkala, jako čeká krčmář největším opilcům!
Kaňka: (*Stále s pohledem na Kalvárii a město.*)
Hanba poslouchat tvý litanie. Celej svůj život zpíváš kosou na kameni.
Pacák: Však to byla krásná melodie Jiskřivá.

Kaňka: Jak - byla?
Pacák: (*Lehce pokyne ke Kalvárii.*)
 Tohle je poslední verš.
Kaňka: (*Zamlouvá.*) Trochu jarmareční, Jiříku. Života se nezbavíš, když na noc otevřeš závoru.
Pacák: (*S úsměvem.*) Anna tlachává.
 (*Vzdychne.*) Ty se ještě pachtíš, Franci. Rád bys aspoň jednou věží bodnul nebesa do slabin. Smrt si tě nevšímá a dost možná, že ji propaseš. Že ti umře.
Kaňka: (*Dotčeně.*) A jaká bude ta tvoje zubatá?
Pacák: (*S gustem, slabě se ozývá varhanní podmalba.*)
 Příkluse rozesmátá na superiorským hřbetě, v patách stádo kšírovaneých biskupů. Budou spásat ze svahů týchle hory všechny ptácnice a do daleka ržát blahem. Bezuchý lebky si vyšňořejí třešňovejma náušnicema a na samém vrcholu za mě odsloužejí rekviem. Pak naskáčou těmhle lotrům do očí. A já s nima.
Kaňka: (*Dojat.*) Podivná jízda.
 (*Stále se dívá na Kalvárii.*)
 Těm lotrům už cválá v očích dábelská jízda tvý smrti.
Pacák: (*Pokýve záporně hlavou.*)
 V těch lotrech cválá spanilá jízda mýho života.
Kaňka: (*Po chvíli.*) A kam cválá?
 (*Varhanní finále.*)

OPONA

DRAMATURGICKÝ POZORNÍK

Od roku 1999 jsme se na stránkách AS v dramaturgickém pozorníku věnovali současné světové dramatice, zprostředkované edicí Současná hra, vydávané Divadelním ústavem v Praze. Snad jen s výjimkou hry Pera

Olova Enquista V hodině rysa, která vyšla koncem minulého roku, jsme čtenáře AS seznámili s celou edicí formou podrobných synopsí, doplněných základními údaji o té které hře a jejím autorovi.

I nadále se budeme v dramaturgickém pozorníku věnovat současné zahraniční, ale i české dramatice. Od čísla 1/2002 budeme naše čtenáře informovat o hrách – novinkách z dalšího z nemnoha tuzemských zdrojů, z nichž lze čerpat pro dramaturgickou volbu divadelních souborů. Tím zdrojem je časopis Svět a Divadlo (SaD), dvouměsíčník o světě divadla a divadla světa, vydávaný Divadelní obcí. Od roku 1990 v něm bylo publikováno více jak půldruhé stovky textů her či ukázek, mnohé z nich spolu se statěmi o jejich autorech a provedeních. Možná jste některý z těchto textů marně sháněli, netušíce že byl publikován v SaDu a je docela lehce přístupný. I z tohoto důvodu zahájíme letošní dramaturgický pozorník přehledem titulů, které byly za jedenáct let existence časopisu SaD na jeho stránkách otištěny. Redakce disponuje i rezervoárem starších čísel a lze si je u ní objednat, jakož i zajistit předplatné pro rok 2002. Pro zájemce jsme otiskli v příloze AS, v bulletinu d'ARTAMAn 1/2002 náborový leták časopisu s přihláškou na jeho předplatné.

Není v možnostech AS, aby se podrobně věnovala tak rozsáhlému objemu publikovaných her, jaký SaD představuje. Seznámíme proto postupně čtenáře s těmi nejnovějšími. Prvním příspěvkem je hra otištěná v SaD 1/2001 od autorky jménem Natacha de Pontcharra s názvem Reflektor Miki.

Milan Strotzer

ABECEDNÍ PŘEHLED DIVADELNÍCH HER OTIŠTĚNÝCH V ČASOPISE SVĚT A DIVADLO V LETECH 1990–2001

Uvedené tituly byly v časopise Svět a divadlo publikovány v prvním českém vydání.

- ABE, Kóbó:** ANI TY NEJSI BEZ VINY (devět obrazů) /přeložila V. Winkelhöferová/ 2/2001
- ANDERSEN, Hans Christian a DRAK:** MALÝ KLAUS A VELKÝ KLAUS 5/1998
- ACHTERNBUSCH, Herbert:** HOLÍNK A JEJÍ PONOŽKA /přeložila M. Loderová/ 6/1996
- ALBEE, Edward:** TŘI VELKÉ ŽENY /přeložil Š. Pellar/ 4/1995
- ALLEN, Woody:** CENTRAL PARK WEST (viz ŽIVOTU NEBEZPEČNÉ AKTY) /přeložil M. Žantovský/ 6/1997
- ARTMANN, Hans Carl:** ANI ZRNKO PEPŘE PRO CZERMAKA /přeložil J. Balvín/ 6/1993
- BAUER, Wolfgang:** MIKRODRAMATA /přeložil E. Turnovský/ 5/2001
- BECKETT, Samuel:** CHLÁPEK JAKO ON (DRAMATICKÝ FRAGMENT II) /přeložil J. Kaušitz/ 1/1991
- NIKOLI SEN (DRAMATICKÝ FRAGMENT I) /přeložil J. Kaušitz/ 1/1991**
- OHIO IMPROMPTU /přeložil J. Kaušitz/ 1/1991**
- BENNETT, Alan – COOK, Peter – MILLER, Jonathan – MOORE, Dudley:** BEYOND THE FRINGE (souvislá ukázka z revue) /přeložil M. Lukeš/ 2/2001
- BERG, Josef:** PROVIZORNÍ PŘEDVEDENÍ OPERY JOHANES DOKTOR FAUST (libreto) 2/1991
- BERGMAN, Ingmar:** PO ZKOUŠCE /přeložil Z. Černík/ 3/1997
- BERNHARD, Thomas:** CLAUS PEYMANN OPOUŠTÍ BOCHUM A JDE JAKO ŘEDITEL BURGTHEATRU DO VÍDNĚ /přeložila B. Schnelle/ 2/1999
- CLAUS PEYMANN SI KUPUJE KALHOTY A JDE SE MNOU NA OBĚD (přeložila Z. Augustová) 5/2001**
- IMMANUEL KANT /přeložil J. Balvín/ příloha ročníku/1996**
- RITTER, DENE, VOSS /přeložila Z. Augustová/ 1/1996**
- BLÁHOVÁ, Markéta:** PASTIČKA (komedie z lesa) 3/1996
- PODZIMNÍ HRA 6/2000**
- BONDY, Edward:** NA DVOŘE LUDVÍKA XVI. (REVOLUČNÍ FRAŠKA) 4/1990
- NÁVŠTĚVA EXPERTŮ 4/1990**
- POZVÁNÍ NA VEČEŘI 4/1990**
- BUCHTY A LOUTKY: PŘÍBĚH ??? ČLOVĚKA /loutková hra pro hračky a loutky/ 4/1997**
- BUKOVINA, Matěj – OLIVĚTÍN, Šimon:** KAŠPÁREK, ČETNÍK KOLOČAVSKÝ (loutková hra z Verchoviny) 4/1997
- BURGR, Ľubomír:** PRÍJEMNÉ UKOJENIE RACIONALITY (TRI MONODRÁMY, viz STOKA) 2/1998
- (též další viz STOKA)**
- CARPOVÁ, Stefanie – MARTHALER, Christoph:** NULTÁ HODINA ANEB UMĚNÍ SERVÍROVAT /přeložil T. Kafka/ Nulté hodiny – příloha ročníku/1998
- CLARKE, Jocelyn – BOGART, Anna:** BOB (život a dílo Roberta Wilsona v kostce) /přeložil A. Neumann/ 3/1999
- COHEN, Leonard:** NOVÝ KROK (baletní drama o jednom aktu) /přeložil P. Šrut/ 4/1999

CRIMP, Martin: STORY /přeložila J. Sloupová/ 1/1994
DAVID, Jiří: HRA PATETICKÁ 4/1990
DONÁŠKA PSANÍ (kjógen) /přeložila V. Winkelhöferová/ 2/2000
DORST, Tankred: FERNANDO KRAPP MI NAPSAL DOPIS /přeložil O. Černý/ 1-2/1992
DRÁBEK, David: JANA Z PARKU 3/1995
 ŠVÉDSKÝ STŮL (tragikomedie o třech chodech) 5/1999
DURAS, Marguerite: MUSICA PODRUHÁ /přeložila D. Gothová/ 1/1997
DUŠEK, Dušan: MUCHY V ZIME (rozhlasová hra) 3/1993
EGRESSY, Zoltán: PORTUGÁLIE /přeložila T. Dimitrová/ 5/2000
ENQUIST, Per Olov: FAIDRA /přeložil Z. Černík/ 3/1997
 OBRÁZKÁŘI /přeložil Z. Černík/ 6/1998
FISCHEROVÁ, Daniela: DÍVKA SE ZÁZRAČNOU PAMĚTÍ (rozhlasová hra) 8/1991
 KRÁL OMYLŮ (rozhlasová hra) 8/1991
 MASÁŽNÍ STŮL 8/1992
 MICURA NEŽERE 8/1991
 VELKÁ VTEŘINA (rozhlasové minidrama) 8/1992
FO, Dario: SVATÝ KOMEDIANT FRANTIŠEK /přeložila M. Castiellová-Feltlová/ příloha ročníku/2001
GARA-GARA . BĚSNĚNÍ ŽIVLŮ (wayangový lakon) /přeložila Z. Dubovská/ 6/2000
GENET, Jean: SPLENDID'S (hra o dvou dějstvích) /přeložil V. Richter/ 6/1995
GOLDFLAM, Arnošt: LÁSKY DEN ANEB NAPÍNAVÝ PŘÍBĚH LIDÍ, KTERÍ CHYBOVALI ALE VČAS SE VZPAMATOVALI 6/1993
THE GOON SHOW – TAJEMNÝ VRHAČ YORKSHIRSKÉHO PUDINKU Z BEXHILLU NAD MOŘEM /přeložil J. Škorpil/ 1/2001
HAVEL, Václav: SPIKLENCI 9-10/1992
HAVLÍKOVÁ, Lenka: KRYSA 6/2000
CHURCHILLOVÁ, Caryl: BLÁHOVÁ SRDCE /přeložil M. Lukeš/ 3/1998
JANČAR, Drago: ŠPICLOVÁNÍ GODOTA /přeložil F. Benhart/ 4/1992
JECELÍN, Zdeněk: TRISTAN A ISOLDA (původní divadelní hra na motivy středověké legendy o lásce a nevěře ve dvaceti obrazech) 3/2000
JEROFEJEV, Venědikt: VALPURŽINA NOC ANEB KOMTUROVY KROKY (tragédie o pěti dějstvích) /přeložila I. Ryčlová/ 7/1991
JURJEV, Oleg: MALÝ POGROM V NÁDRAŽNÍM BUFETU (malá židovská tragédie) /přeložili L. Suchařípa a V. Daněk/ 5/1992
KERATA, Laco: CHROBÁCI V ŠKATULI (pôvodná rozhlasová hra) 6/1995
 NA HLADINE (pôvodná rozhlasová hra) 6/1995
 (též další viz STOKA)
KLÍMA, Ladislav: HUSITĚ (návrh divadelní hry) 4/1990
KLIMÁČEK, Viliam: ČECHOV – BOXER 3/2001
 GOTIKA (skrytý pôvab Slovanov) 3/1996
 EVA TATLIN 2/1997
 LOJ (dráma s oponou) 3/1992
 MÁRIA SABÍNA (hra pre bubny a šijací stroj) 2/1995
 NUDA NA PLÁŽI (malá krutohra) 2/1994
KLIMÁČEK, Viliam – MIZERA, Ivan: DOBRO DOŠLI 2/1993
KOLTČS, Bernard-Marie: ROBERTO ZUCCO /přeložil R. Císař/ 10/1991
KREJČÍ, Hubert: BRAMBOROVÉ DIVADLO DOKTORA SAKRIPANTIHO (naivní moralita) 5/1991
 DESPERANDA, STRAŠNÁ DCERA NEBOLI SPRÁVEDLIVÁ ODPLATA PEJŠE A MARNÉ NÁDHERNOSTI (podle starého loutkářského textu) 9/1991

DR. PIRANESI, VYHLÁŠENÝ ČARODĚJ ANEB NESLYCHANÝ ÚNOS NEBOHÝCH VESNIČANŮ 5/1995
 DVOJÍ PROMĚNA ANEB KOZEL PANTALONEM 6/1992
 ODCHOD HMYZU (drama o 2 dějstvích) 6/2001
 KAŠPÁREK ŘEDITELEM NÁRODNÍHO DIVADLA 4/2001
KUNDERA, Ludvík: KRÁSNÉ ŽENY NEBOLI JOSEPH GOEBBELS (rozhlasová hra) 2/1990
 „STŮJ! NEPRCHEJ! JSI ÚCHVATNÁ...“ ANEB POZNÁMKOVÝ APARÁT K 3. DÍLU FAUSTA (1.verze) 9/1991
KUSHNER, Tony: ANDĚLÉ V AMERICE – MILÉNIUM SE BLÍŽÍ /přeložila J. Sloupová/ 1/1993
 ANDĚLÉ V AMERICE – PERESTROJKA /přeložila J. Sloupová/ 4/1994
LAGRONOVÁ, Lenka: SPINKEJ 5/1993
 TĚŽKO SEM NĚKDO DOHLÉDNE 5/1993
 SRNEČKA 5/1993
LANDOVSKÝ, Pavel: SUPERMANKA 2/1990
LAVRÍK, Silvester: KATARÍNA 2/1997
LETTS, Tracy: ZABIJÁK JOE /přeložil J. Josek/ 4/1996
MAMET, David: POHOVOR (viz ŽIVOTU NEBEZPEČNÉ AKTY) /přeložil M. Žantovský/ 6/1997
MARBER, Patrick: NA DOTEK /přeložila J. Sloupová/ příloha ročníku/1999 - viz edice Současná hra, Divadelní ústav
MAREK, František: JAN KRATOCHVÍL (příběh mladého muže) 6/2000
MASTROSIMONE, William: JAKO NAPROSTÝ ŠÍLENCI (celovečerní jednoaktovka) /přeložila J. Sloupová/ 2/2000
MAY, Elaine: LINKA DŮVĚRY (viz ŽIVOTU NEBEZPEČNÉ AKTY) /přeložil M. Žantovský/ 6/1997
MEHEDAHA: VSTÁVÁNÍ TLUSTOCHA (jednoaktová impresie podle konverzační příručky z minulého století) 4/1990
MIŠIMA, Jukio: MARKÝZA DE SADE /přeložila V. Winkelhöferová/ 1/1998
 MŮJ KAMARÁD HITLER /přeložila V. Winkelhöferová/ 6/1999
MONTY PYTHON'S FLIEGENDER ZIRKUS (skeče z „německého speciálu“) /přeložil P. Palouš/ 3/2001
MRÁZ, Stanislav: SILNÁ V ZOOLOGII (kosmická etuda v 1 aktu) 4/1990
MROŽEK, Slawomir: KRÁSNÁ VYHLÍDKA (představení o dvou jednáních – 1. Jednání: DOVOLENÁ, 2. Jednání: HOSTÉ ABRAHÁMOVI) /přeložila H. Stachová/ 5/1999
 LÁSKA NA KRYMU /přeložil J. Mlejnek/ 1/1995
MUCHINOVÁ, Olja: TÁŇA, TÁŇA /přeložil L. Suchařípa/ 5/1996
NORÉN, Lars: A DEJ NÁM STÍNY /přeložil Z. Černík/ 4/1993
PEŘINOVÁ, Iva: ALIBABA A ČTYŘICET LOUPEŽNÍKŮ (malém orientální tragikomedie pro velmi mnoho maňásků) 4/1997
 JÉMINKOTE, PSOHLAVCI 6/1999
 TAKÉ O LOUTKOVÉM DIVADLE... (za pět minut dvanáct) 6/1999
 TŘI ZLATÉ VLASY DĚDA VŠEVĚDA 5/1998
PETRÁK, František: VISKAČA OŠUMÍ 4/1990
PINTER, Harold: PARTY TIME /přeložila J. Sloupová/ 6/1992
PITÍNSKÝ, Jan Antonín: MATKA (sociální drama) 1/1990
 POKOJÍČEK 2/1993
 (viz též STOKA)
PIUSSI, Lucia: MILAN (TRI MONODRÁMY, viz STOKA) 2/1998
 (též další viz STOKA)
PIUSSI, Zuza: KVALITY CITOVÉHO ŽIVOTA (TRI MONODRÁMY, viz STOKA) 2/1998
 (též další viz STOKA)
POKORNÝ, Jiří: ODPOČÍVEJ V POKOJI 2/1999

TAŤKA STRÍLÍ GÓLY 2/1998
de PONTCHARRA, Natacha: REFLEKTOR MIKI (hra pro jednu postavu) /přeložila D. Jobertová/ 1/2001
RAVENHILL, Mark: NAKUPOVÁNÍ A ŠOUSTÁNÍ (SHOPPING AND FUCKING) /přeložila J. Sloupová/ 4/2001
RIJNDERS, Gerardjan: FANDA / LIEFHEBBER /přeložila M. Loderová/ Divadlo Netherland – příloha ročníku/2000
RUT, Přemysl: POLYGONÉ (rozhlasová hra) 1/1990
RYCHETSKÝ, Tomáš: NEVINNÍ JSOU NEVINNÍ 3/1993
SEPLJARSKIJ, Alexandr: TŘETÍ ŘÍM /přeložila I. Ryčlová/ 3/1995
SCHWAB, Werner: LIDUMOR ANEB MÁ JÁTRA BEZE SMYSLU /přeložil T. Kafka/ 5/1995
 PREZIDENTKY (tři scény) /přeložil J. Balvín/ příloha ročníku/1995
SIDON, Karol: DVOJÍ ZÁKON (rozhlasová hra) 3/1991
SIKORA, Roman: AUT MORI... 5/1999
 SMETENÍ ANTIGONY (pokus o tragédii) 4/1998
SŁOBODZIANEK, Tadeusz: OBČAN PEKOŠ (historie smutná i poučná) /přeložil J. Vondráček/ 1/2000
SLOVNĚ, ČI PĚSTMI (Wen Wu Ta – čínská komediální mezihra ze 16. století) /přeložila D. Kalvodová/ 3/2000
SMOLJAK, Ladislav – SVĚRÁK, Zdeněk: DVA NEDUHY STÁŘÍ + CIMRMAN DENTISTA (dvě přednášky ze hry ŠVESTKA) 4/1998
SOROKIN, Vladimír: SVATEBNÍ CESTA /přeložila V. Smoláková/ 1/1997
STEIGERWALD, Karel: HOŘE, HOŘE, STRACH, OPRÁTKA A JÁMA 3/1990
 HRAJ KOMEDII (tragédie hereček – hra) 4/2000
 MARTA PESCHEK JDE DO NEBE 1/1999
 NOBEL 6/1994
STEJSKA, Josef „Pepa“: VELKÁ VODA 4/1998
STOKA (P. Batthyányi, I. Hrubaničová, J. Chmel, L. Kerata, E. Lásková, L. Piussi, Z. Piussi, B. Uhlár, V. Zboroň): EO IPSO 3/1994
 (L. Burgr, I. Hrubaničová, L. Kerata, E. Lásková, L. Piussi, J. Chmel, V. Zboroň) a **J.A. PITÍNSKÝ:** KOMORA (posledná cesta do Bee, hra z roku 1911) 1/1996
 (L. Burgr, M. Čertezni, L. Piussi, Z. Piussi, B. Uhlár): RÁDIO (ze scénáře k inscenaci DNO – ÓDA NA McWORLD) 5/1999
 (L. Piussi, L. Burgr, Z. Piussi): TRI MONODRÁMY 2/1998
STRAUSS, Botho: ITHAKA /přeložil J. Balvín/ 4/1999
 PARK /přeložil J. Balvín/ 5/1994
ŠARVÁTKA DVOU FELČARŮ (Šuang-tou-i: čínská fraška z přelomu 13. a 14. století) /přeložila D. Kalvodová/ 3/2000
ŠTĚDRŮ, Miloš: ANÁLY AVANTGARDY DOKOŘÁN 6/1997
 SAMETOVÝ FOUCHÉ ANEB MORÁLNĚ LUSTROVANÝ A VYFUTROVANÝ CHAMELEON TO JEST DOBRÓ JISTĚ NAKONEC ZVÍTĚZÍ NAD ZLEM, ALE JENOM ABY SE O TOM STAČILO DOZVĚDĚT (náčrtek libreta) 8/1991
TABORI, Georg: BALADA O VÍDEŇSKÉM ŘÍZKU /přeložil J. Balvín/ 5/1997
 GOLDBERGOVSKÉ VARIACE /přeložil J. Balvín/ 3/1992
 POSLEDNÍ NOC MĚSÍCE ZÁŘÍ /přeložil J. Balvín/ 5/1997
 WEISMAN A RUDÁ TVÁŘ (židovský western) /přeložil J. Balvín/ 4/1991
TANEC STARÉ ŽENY MIJAL (korejské divadlo masek) /přeložila Z. Klösllová/ 1/2000
TOBIÁŠ, Egon: JAURÉS 2/1996
 JE SUIŠ – PODIVNÝ PŘÍPAD FARÁŘE Z TUEŠ (detektivní báseň dle 2-3 románů Jiřího Bernanose) 6/2001
 SMOKIE (dramatická báseň) 1-2/1992

TUČEK, Lumír: RODINNÁ VÝCHOVA (jednoaktovka) 1/1990
UHDE, Milan: PLÁŠŤ (podle N.V. Gogola) 2/1996
VILLQIST, Ingmar: HELVEROVA NOC /přeložil J. Vondráček/ 6/2001
VYSKOČIL, Ivan: KŘTINY V HŘBVIČ ANEB BLBÁ HRA 1-2/1992
WILLIAMS, Tennessee: HRA O DVOU POSTAVÁCH /přeložila H. Ulmanová/ 3/1999
ZOCHOW, Michael: TRAISKIRCHEN /přeložila J. Hruběšová/ 2/1994
ŽIVOTU NEBEZPEČNÉ AKTY (tři jednoaktové komedie) (MAMET-MAY-ALLEN) /přeložil M. Žantovský/ 6/1997

NATACHA DE PONTCHARRA

je současná francouzská dramatička narozená v r. 1960. Byla nejprve malířkou a grafičkou, později spisovatelkou. Pro divadlo začala psát v roce 1991 na popud režiséra Loftiho Achoura. Hru za hrou skrze své postavy neúnavně prozkoumává hlubiny lidské duše a svědomí. Často si vybírá příslušníky určité, společenským systémem zanedbávané sociální skupiny.

Přitažlivost jejích textů spočívá v umění vyjít z prvotního „materiálu“ – slova – cizelovat jej a s vynalézavostí spět k novým spojením, významům a tím i k nové melodii promluv. Autorka přitom neopouští humor a dostává čtenáře do stavu mezi nadšeným jásáním a naprostou konsternací. Navzdory ohavnostem v replikách je nutí k smíchu.

Natacha de Pontcharra pravidelně spolupracuje s Loftim Achourem, píše pro jeho herecký soubor. Většina jejích her je také přeložena a uváděna i za hranicemi Francie. Od roku 2000 jsou Natacha de Pontcharra společně s L. Achourem uměleckými šéfy divadla Le Rio v Grenoblu.

Natacha de Pontcharra je autorkou těchto her: Oeil de Cyclone, 1990; Cet assassin là vous aime, 1991; Mickey la Torche, 1992; Portrait d'art baptême et mariage, 1994; La Trempe, 1995; L'Angélie, 1997; D'Isadora, 1998; Une bonne paire, 1998; Temps Gaté, 1998; Dancing, 2000; Les Ratés, 2000.

REFLEKTOR MIKI

Hra pro jednu postavu (asi třicetiletý muž). Lze inscenovat v náznakové scéně.

Přeložila Daniela Jobertová.

Reflektor Miki je velice „sdílným“ monologem, založeným na prvotním originálním nápadu a na postupně gradujících „epizodách“ vedoucích k překvapivému rozuzlení. Osamělý muž, noční hlídač na parkovišti, odhaluje svou dosavadní „hlídačskou kariéru“, ke které byl už v dětství „předurčen“. („Pro ostrahu jsem se narodil.“) Nyní je doslova posedlý soukromým životem své sousedky. Ji samotnou však zná jen z obsahu jejích odpadků, které každý den tajně odnáší k sobě domů, myje je, třídí a datuje a analyzuje. Rekonstruuje tak každý její den, odhaluje její rodinu, přátele i milence. Dokonce nad ní získává určitou moc: když dívka nechá svým bratrancem zabít násilného milence, Miki z odpadků vybere část doličného předmětu potřísněného krví a pečlivě ji omývá. A nakonec sám do jejího života vstupuje, když bratrance ze žárlivosti zabije. Dívka však ani na okamžik nevytuší jeho přítomnost, při náhodných setkáních mu nevěnuje jediný pohled.

Mikiho jazyk je působivým pohledem do jeho pokřivené a nešťastné duše: důsledné popisy obsahu modrých odpadkových pytlů – mnohdy plné humoru – podivně kontrastují s letnými zprávami o vraždách.

Poznámka překladatelky D. Jobertové k názvu hry: „TORCHE ve francouzštině znamená SVÍTILNA, LAMPA, POCHODEŇ, sloveso TORCHER (hovorově) VYLÍZAT, VYTŘÍT: Miky doslova otírá odpadky své sousedky a vytírá její kelímky od jogurtů, čímž se mu jakoby pod silnými reflektory postupně odhalují její nejintimnější okamžiky.